

Plenum

Tisdag 18.6.2024 kl. 14.00—19.24

9. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om välfärdsområden och till lagar som har samband med den

Regeringens proposition RP 2/2024 rd

Utskottets betänkande FvUB 11/2024 rd

Första behandlingen

Förste vice talman Paula Risikko: Ärende 9 på dagordningen presenteras för första behandling. Till grund för behandlingen ligger förvaltningsutskottets betänkande FvUB 11/2024 rd. Nu ska riksdagen besluta om innehållet i lagförslagen. — Utskottets ordförande Peltokangas presenterar betänkandet. Varsågod.

Debatt

14.24 **Mauri Peltokangas ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Tässä mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialueesta annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakia, pelastustoimen järjestämislakia ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia.

Ehdotuksen mukaan hyvinvointialueiden ja valtion välisiä neuvottelukuntia ja neuvotteluita sekä valtioneuvoston asettamia valtakunnallisia strategisia tavoitteita koskevat säännökset yhtenäistetään ja sääntely siirretään sote-järjestämislaista ja pelastustoimen järjestämislaista hyvinvointialuelakiin. Lisäksi hyvinvointialuelakiin lisätään täsmennetyt säännökset valtiovarainministeriön tehtävistä hyvinvointialueiden ohjauksessa.

Hyvinvointialueet ovat tuoneet esille nykyiseen ministeriöiden erilliseen ohjaukseen perustuvaan ohjausjärjestelmään liittyvän toiminnallisen ja taloudellisen ohjauksen ristiriitaisuuden. Tämä on tullut esiin myös hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa. Ehdotettujen lainmuutosten tarkoituksena on selkeyttää ja yhtenäistää hyvinvointialueiden valtionohjausta sekä selkeyttää ministeriöiden toimivalta- ja tehtäväjakoja. Ehdotuksilla myös vähennetään hallinnollista taakkaa.

Hallintovaliokunta on saanut asiassa perustuslakivaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnot. Perustuslakivaliokunta esittää lausunnossaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä. Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä mietinnöstä ilmenevin muutosehdotuksin.

Muutosehdotukset koskevat 1. lakiehdotuksen eli hyvinvointialuelain 11 §:n 1 momentin täsmentämistä valtiovarainministeriön ohjaustehtävän osalta, 12 a §:n täydentämistä niin, että hyvinvointialueiden tehtäviä koskevissa valtakunnallisissa tavoitteissa on sote-järjestämislain 31 §:ssä ja pelastustoimen järjestämislain 15 §:ssä tarkoitetut sosiaali- ja

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

terveysministeriön ja sisäministeriön selvitykset sekä mahdolliset muut väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen toimintaa ja taloutta koskevat seurantatiedot otettava huomioon finanssipoliittisten tavoitteiden ohella, ja 13 a §:n täsmentämistä muun muassa maininnalla valtiovarainministeriön koordinoivasta roolista hyvinvointialueiden kanssa käytävissä neuvotteluissa.

Lisäksi 1., 2. ja 3. lakiehdotukseen ehdotetaan eräitä teknisluonteisia täsmennyksiä. Valtiovaliokunta ehdottaa 4. lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Mietintöön sisältyy kaksi vastalausetta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten keskusteluun. Edustaja Nurminen.

14.28 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa puhemies! Tänään tosiaan käsittelemme tätä eduskunnasta lähes valmistunutta, enää tätä salityöskentelyä vaille valmista hyvinvointialueiden ohjauslakia. Tätähän on käsitelty perusteellisesti niin perustuslakivaliokunnassa kuin meidän sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, joka antoi tästä lausunnon hallintovaliokunnalle, ja hallintovaliokunnan puheenjohtaja kävi tätä äsken läpi. Sinällään varmasti esityksen tavoite, että yhtenäistetään ohjausta, on kannatettava, ja myös nämä erilaiset toimikunnat, mitä tässä lueteltiin, varmasti selkeyttävät tätä asiaa. Mutta sinällään en kannata tätä lopputulemaa, mihin nyt hallituspuolueet tulivat tässä hyvinvointialueiden ohjauslaissa, ja perustelen sitä ehkä muutamalla seikalla.

Haluan ensin sanoa, että tähän on kokonaisuudessaan hyvin haasteellinen laki, ja toivonkin, että tähän nyt käytetään aikaa ja tiedetään sitten myös näitä perusteita, mihin tämä tulee vaikuttamaan. Täytyy muistaa, että meidän hyvinvointialueet ovat tällä hetkellä ihan kroonisissa ongelmissa. He painivat taloudellisen tilanteen takia, ja on täysin keskeistä, mikä ministeriö ja millä tavalla jatkossa ohjeistaa tätä hyvinvointialueitten ohjelmaa. Tässä tilanteessa erityisesti nämä pykälät ovat äärettömän keskeisiä, kun katsotaan, kenellä on toimivalta päättää mistäkin asioista. Tämä kaikki ehkä problematisoituu nyt tähän 11 §:ään, ja se kuuluu tässä mietinnössä näin: ”Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta ja vastaa hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon yleisestä ohjauksesta sekä toiminnan yleisestä ohjauksesta siltä osin kuin sitä ei ole säädetty sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön tai muun ministeriön toimivaltaan kuuluvaksi.” Eli pykälä kuuluu näin. Valtiovarainministeriö vastaa hyvinvointialueiden toiminnasta, taloudesta ja yleisestä hallinnon ohjauksesta jatkossa. Tässä meidän valiokunnan kuulemisen perusteella tämä hyvinvointialueitten ohjaus siirtyy käytännössä sosiaali- ja terveysministeriöltä valtiovarainministeriölle, ja lausuntopalautteessa hyvin pitkälti tuotiin esille sitä problematiikkaa, että näissä pykälissä nämä finanssipoliittiset tavoitteet nousevat ihmisten perusoikeuksien yli. Tämä on ehkä se kamppailu, mitä tässä pykälässä on käyty, että kun valtiovarainministeriö jatkossa vastaa ohjauksesta ja he katsovat tätä talouden kuvaa ja tekevät ohjausta sen perusteella, niin onko se se määrittävä tekijä vai tulisiko sen olla enemmän ihmisten oikeus saada niitä peruspalveluita eikä niiden finanssipoliittisten tavoitteiden. Tässä on nyt haluttu ottaa poliittinen ohjeistus siihen, että hyvinvointialueita ohjataan valtiovarainministeriöstä käsin jatkossa.

Tässä ensinnäkin tämä 11 § on problemaattinen muutamasta näkökulmasta:

Ensinnäkin, mitä on yleinen ohjaus? Sitä ei pystytty määrittämään, mitä yleinen ohjaus tarkoittaa, kun tässä pykälässä säädetään se valtiovarainministeriölle.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Toisaalta täällä myös sanotaan, että valtiovarainministeriö päättää hyvinvointialueiden hallinnosta. Mitä tämä ”hallinto” sitten tarkoittaa? Meidän sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan hyvinvointialueiden hallinto pitää sisällään poliittisten toimielinten hallinnon lisäksi paljon erilaisia ja eritasoisia toimintoja, kuten sairaaloiden ja toimintayksiköiden hallinto, vastaavan lääkärin toimivalta, yhteistyöalueiden toiminta ja työnjako, yhteistyösopimukset, ensihoitokeskukset sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon hallintopäätökset ja muuta. Eli tämä hallinto-sana, eli mitä nyt valtiovarainministeriö jatkossa päättää, on hyvin laaja ja epäselvä. Tämän johdosta myös sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja myös valiokuntaneuvosten laatimassa pohjassa hallintovaliokunnalle oli näitä erilaisia muutosesityksiä, joilla täsmennettäisiin näitä sanamuotoja niin, että tämä ei olisi epäselvää ja tämä valtiovarainministeriön rooli myös näissä asioissa ei olisi niin hallitseva suhteessa sosiaali- ja terveysministeriöön.

Myös nämä finanssipoliittiset tavoitteet suhteessa perusoikeuksiin oli asia, josta me kävimme hyvin paljon keskustelua, ja tässä esityksessä nämä finanssipoliittiset tavoitteet ovat ohjauksessa ensisijaisia, eivätkä perusoikeudet. Olisimme halunneet, että tässä lakipykälässä ei sanota, että perusoikeuksien turvaamisen huomioon ottaminen on riittävää, vaan olisi pitänyt kirjoittaa lakiin, että perusoikeuksien turvaamisen finanssipoliittisten tavoitteiden rinnalla on oltava velvoittavaa, että nämä ihmisten oikeudet palveluun rinnastetaan vahvemmassi. Nimittäin tässä esityksessä, kun tätä lakia tulkitaan ja katsotaan, meidän huolestunut siitä, että ohjauksessa ensisijaisia ovat finanssipoliittiset tavoitteet ja toissijaisia ovat ihmisten perusoikeudet ja oikeudet palveluihin. Olen vain, arvoisa puhemies, huolestunut siitä, että kun me julkisuudessaakin katsotaan tätä keskustelua, niin valtiovarainministeriö jatkuvasti ottaa kantaa, mistä hyvinvointialueitten tulisi leikata — hoitotakuu, henkilöstömitoitus ja muita keskeisiä meidän sosiaali- ja perusterveydenhuollon palveluita parantavia asioita. Kuinka paljon te haluatte antaa valtiovarainministeriölle jatkossa ihan lainsäädännöllä ohjauksessa toimivaltaa sinne toimintaan, hallintoon ja yleiseen ohjaukseen? Tällä esityksellä me ihan perustavanlaatuisesti muutamme tämän sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen roolia sosiaali- ja terveysministeriöstä kohti valtiovarainministeriötä ja korostamme finanssipoliittisten tavoitteiden ensisijaisuutta suhteessa ihmisten perusoikeuksiin ja oikeuteen saada palveluita.

Arvoisa puhemies! Aika on loppu. Tämä on hyvin monimutkainen esitys, ja halusin vähän kuvata, [Puhemies koputtaa] minkätyyppistä asiaa tämä nyt tulee edistämään, mikäli tämä lakiesitys ja nämä pykälät hyväksytään tällaisinaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen.

14.35 Timo Suhonen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä oleva hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi on osin haasteellinen. Hallintovaliokunnan sosiaalidemokraatit ja vasemmistoliiton jäsenet toteavat vastalauseessaan seuraavaa: ”Esityksen tavoitteena on selkeyttää valtiovarainministeriön tehtäviä ja roolia hyvinvointialueiden ohjauksessa sekä varmistaa, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa. On todettava, että ihmisille tärkeiden peruspalvelujen alistaminen talous- ja finanssipoliittisille tavoitteille vaarantaa kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen.”

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Arvoisa puhemies! Arvostamani pitkäaikainen kansanedustaja, valtiopäiväneuvos Rajamäki on tehnyt kantelun oikeuskanslerille koskien kansalaisten turvallisuuteen ja terveyspalvelujen turvaamiseen liittyvien perusoikeuksien vaarantumista. Rajamäki toteaa kantelussaan vahvasti muun muassa seuraavasti: ”Hallituksen esitys 2/2024 vahvistaa valtiovarainministeriön päätösvaltaa hyvinvointialueiden ohjauksessa heikentäen samalla alueellista ja kunnallista kansanvaltaa alueellisen sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeiden ja ihmisten arjen turvallisuuden huomioon ottamista. Pyydän oikeuskanslerin näkemystä siitä, mikä on kunnan oikeus ottaa itselleen asukkaistensa kannalta tärkeitä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä tilanteessa, jossa perustuslain takaamat oikeudet riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin eivät toteudu. Hallituksen ajamat heikennykset alueiden perusterveydenhuollon ja myös kiireellisen avun palveluihin rikkovat törkeästi yhdenvertaisuuden toteutumista.”

Arvoisa puhemies! Täten hallintovaliokunnan mietintöön tehty sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliiton edustajien hylkyvastalause on aikanaan erittäin kannatettava. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Viljanen.

14.37 Eerikki Viljanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vuosien ajan jokaisen eduskuntapuolueen suunnalta todettiin, että vastuu sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä suomalaisille pitää saada leveämmille hartioille. Kuten kaikki tiedämme, toimivaa mallia etsittiin ja yritettiin pitkään, kunnes viime vaalikaudella löytyi malli, jolle löytyi enemmistö, ja uudistus saatiin liikkeelle.

Sote-hallintomalli ei ole täydellinen, mutta hallituksen nyt esittämiä muutoksia hallintomalliin ja niihin liittyviä ongelmia kuvattiin tyhjentävästi tähän esitykseen valiokunnassa jätetyssä keskustan vastalauseessa: ”Perustuslain nojalla valtiovallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Niiden järjestämisessä tarvitaan substanssi-osaamista, joka on sosiaali- ja terveysministeriössä. Hyvinvointialueet vastaavat myös pelastustoimen järjestämisestä, jossa asiantuntijuus on sisäministeriöllä. Valtiovarainministeriön tehtävänä taas on muun muassa tehdä esityksiä hyvinvointialueiden rahoituksesta ja rahoitusjärjestelmästä, joista lopulta päättää eduskunta.”

Arvoisa puhemies! Keskusta ei kannata hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittamisen säätämistä valtiovarainministeriön tehtäväksi. Se veisi sote- ja pelastustoimen uudistuksia väärään suuntaan heikentäen alueellista päätösvaltaa sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden vaikuttavuuden kehittämistä. Vetoamme hallitukseen, että se jatkuvien rahoitusleikkausten, hallinnollisen vallan uudelleen jakamisen ja palveluverkoston alasajamisen sijasta alkaisi viimein keskittyä ihmisten tarvitsemien palveluiden kehittämiseen, terveyden edistämiseen ja hyvinvointialueiden tukemiseen uudistamistyössä.

Arvoisa puhemies! Ei ole kauan siitä, kun eduskuntapuolueissa nähtiin kattavasti sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamisen heikoimpana lenkinä perustason palvelut ja niiden äärelle pääseminen. Vielä aluevaalien alla kaikki puolueet korostivat perustason palveluiden vahvistamista ja tarvittavan ajan antamista hyvinvointialueille, jotta ne voivat ottaa käyttöönsä niin sanotut parhaat käytänteet ja ehtivät vahvistamaan ja kehittämään palvelupolkujaan sujuvammiksi. Kantava ajatus oli perustason vahvistamisella sujuvoittaa ja nopeuttaa palveluiden saamista ja ihmisten tervehtymistä ja näin hillitä merkittävästi kustannusten kasvua ja saada tätä kautta talous tasapainoon. Hyvinvointialueet ovat nyt työnsä aloittaneet, ja nykyinen hallitus on leikannut ja on leikkaamassa merkittävästi hyvin-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

vointialueille suunniteltua rahoitusta. Alueet ovat taloudellisessa ahdingossa, eikä hallitus ole myöntänyt joustoa alueille talouden tasapainottamiselta vaadittavassa nopeudessa. Tässä tilanteessa monilla alueilla on ajauduttu tekemään paniikkisäästöinä todella rajuja palveluiden keskittämisiä eli käytännössä katsoen heikennetty lähipalveluita ja toimittu siten täysin toisin kuin mitä uudistuksella tavoiteltiin ja mitä kaikki puolueet vielä vaalien alla ääneen totesivat.

Arvoisa puhemies! Hallitus on toisella kädellä ajamassa hyvinvointialueet taloudelliseen umpikujaan ja toisella kädellä viemässä alueilta aikaa ja valtaa niitä kohtaaviin haasteisiin vastaamisessa. Tämä valtiovarainministeriön vallan kasvattaminen hyvinvointialueiden ohjaamisessa alleviivaa nykyisen hallituksen linjaa. Siinä hallitus keskittyy valtiontalouden euroihin, ja ihmiset ja palvelut jäävät täysin sivurooliin. Tätä linjaa keskusta ei kannata.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Aittakumpu.

14.42 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä hallituksen esityksessä tosiaan on käytännössä kyse sosiaali- ja terveystalouden ohjaustoimivallan siirrosta valtiovarainministeriölle, ja keskusta ei, kuten todettu, kannata tätä esitystä.

Tällainen hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen kokonaan valtiovarainministeriön tehtäväksi on monessa mielessä ongelmallinen, koska se ensinnäkin heikentää alueellista valtaa eli alueiden mahdollisuutta päättää palveluiden järjestämisestä, toiseksi lisää johtamisen epäselvyyttä ja kolmanneksi heikentää sosiaali- ja terveystalouden vaikuttavuuden kehittämistä eri tavoin. Tällaisina nämä hallituksen esittämät lakimuutokset kaventaisivat hyvinvointialueiden päätösvaltaa ja lisäksi vääristä tavalla valtiovarainministeriön valtaa sosiaali- ja terveystalouden kohdalla. Ja asia on näin, että päätöksentekoon tulee olla aina mahdollisimman lähellä ihmistä, kansaa, ja siksi tämä toimivallan siirto ei ole hyvä asia.

Arvoisa rouva puhemies! Alueille pitäisi nyt antaa ennen kaikkea lisää aikaa ja työrauhaa, jotta ne voisivat tasapainottaa talouttaan vuoden 27 loppuun asti. Alueet tarvitsevat aidon mahdollisuuden, jota hallitus ei nyt ole antamassa, tehdä paikallisia ratkaisuja toimivien sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen. Hyvinvointialueiden ohjaamisen tulee jatkossakin perustua laadukkaiden palveluiden turvaamiseen, eikä alueiden toimintaa voida siksi ohjata näin talouspolitiikkajohtoisesti kuin hallitus esittää.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kaunistola.

14.43 Mari Kaunistola kok: Arvoisa rouva puhemies! Ehdotettujen lakien osaltahan kyse on siis roolin selkeyttämisestä ja ohjauksen yhtenäistämisestä. Ohjauksessa onkin välttämätöntä ottaa huomioon myös valtion taloudellinen tilanne. On tärkeää pitää mielessä yleinen talouden kuva, kuten eilen saimme kuulla. Julkisen talouden tasapaino riippuu merkittävässä määrin myös kuntien ja hyvinvointialueiden kyvystä sopeuttaa ja rakentaa uutta talouttaan ja tilannettaan.

Hyvinvointialueet ovat itse tuoneet esille nykyiseen, ministeriöiden erilliseen ohjaukseen perustuvaan ohjausjärjestelmään liittyvän toiminnallisen ja taloudellisen ohjauksen ristiriitaisuuden. Tämä on tullut esiin myös hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa. Hyvinvointialueen hallintoa ja toimintaa koskevien päätösten kustannuksilla on yhteys

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

valtiovarainministeriön talouden ohjaukseen. Hallinnon ohjaus ja talouden ohjaus liittyvätkin kiinteästi toisiinsa sekä toiminnan ohjaukseen, minkä vuoksi ohjausta on tarpeen koordinoida valtioneuvoston sisäisesti. Hallintovaliokunnan saamassa ministeriöiden yhteisessä lisäselvityksessä todetaankin, että valtiovarainministeriön ohjaustoimivalta, joka kohdistuu hallintoon, on luonteeltaan yleistä eli niin sanottua informaatio-ohjausta. Kysymys on siis mitä enimmässä määrin tiedon välittämisestä. Huoli siitä, että valtiovarainministeriön ohjausrooli tarkoittaisi, että kaikessa toimitaan vain talous edellä — näin ei ehkä voida kokonaisuutena tulkita.

Esityksen mukaan myös hyvinvointialueiden ja valtion välisiä neuvottelukuntia ja neuvotteluita sekä valtioneuvoston asettamia valtakunnallisia strategisia tavoitteita koskevat säännökset yhtenäistettäisiin. Neuvottelukuntien määrää ehdotetaan vähennettäväksi kolmesta yhteen. Ehdotuksen mukaan valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö neuvottelevatkin vuosittain hyvinvointialueen kanssa hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteuttamisesta ja hyvinvointialueen taloudenhoidosta. Toiminnan ja talouden tarkastelun ja talouden ohjauksen vahvistamiseksi neuvottelujen ehdotetaan koskevan jatkossa myös hyvinvointialueiden taloudenhoitoa. Tarkoituksena on mahdollistaa joustava ja tarkoituksenmukainen tapa neuvottelujen käymiseen.

Arvoisa rouva puhemies! Hallintovaliokunta piti tärkeänä, että kynnystä yksittäisen hyvinvointialueen kanssa käytäville neuvotteluille ei nosteta liian korkeaksi ainakaan hyvinvointialueiden toiminnan ensimmäisinä vuosina. Neuvottelut olisikin tarkoituksenmukaisinta toteuttaa hyvinvointialuekohtaisesti. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kallio.

14.46 Vesa Kallio kesk: Arvoisa rouva puhemies! Usea lausunnonantaja pitää hyvinvointialueiden ohjauksen selkeyttämistä tarpeellisenä ja kannatettavana. Yhtä lailla merkittävä osa lausunnonantajista tuo esille, että vallan siirtäminen valtiovarainministeriölle uhkaa johtaa siihen, että taloudelliset tavoitteet menevät kaikkien muiden tavoitteiden yli hyvinvointialueiden ohjauksessa. Tämän myötä epätasapaino substanssilainsäädännön ja budjettilainsäädännön välillä korostuu entisestään. Selkosuomeksi tämä tarkoittaa sitä, että ihmisten tarvitsemat sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut jäävät toissijaisiksi suhteessa valtiovarainministeriön kirjanpilotavoitteille.

On välttämätöntä, että toiminnan järjestäminen hyvinvointialueilla pystytään tekemään niin, että taloudellisten ja sisällöllisten tavoitteiden ja lainsäädännön välinen yhteensovittaminen on aidosti mahdollista. Tällä hetkellä hyvinvointialueet joutuvat ministeriöiden asettamien ristiriitaisten vaatimusten takia rikkomaan joko finanssipolitiikan tai palveluiden järjestämisen raameja tai peräti perustuslakia.

Arvoisa puhemies! Kaikessa valtion harjoittamassa ohjauksessa pitää muistaa, missä todellisuudessa ohjauksen kohteena olevat toimijat elävät. Hallituksen toimet eivät voi olla irrallaan reaali maailmasta. Tämän vuoksi hyvinvointialueille asetetuissa tavoitteissa on otettava huomioon sekä sote- että pelastustoimialojen erityispiirteet. Tavoitteiden tulee olla sellaisia, että niiden pohjalta hyvinvointialueita voidaan johtaa määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti. Selkosuomeksi tämäkin: hyvinvointialueille osoitettujen tavoitteiden ja niille annettavien resurssien tulee olla oikeassa suhteessa toisiinsa. Pelkällä valtiovarainminis-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

terion kirjanpitolaitteella ei tätä tasapainoa löydy. Tämä politiikka ei voi elää irrallaan hyvinvointialueilta vaadittavasta normien ja säädösten täyttämismallisuudesta.

Arvoisa puhemies! Lakiesityksestä annetuissa lausunnoissa tuodaan esille, että päällekkäisten neuvottelukuntien ja työryhmien yhdistäminen tehostaa yhteistyötä. Niissä tuodaan esille kuitenkin myös erittäin voimakkaasti se, että hyvinvointialueneuvottelukunta ei voi olla ainoa yhteistyöfoorumi valtion ja hyvinvointialueiden välillä. On välttämätöntä, että hyvinvointialueita koskevien lainsäädäntöhankkeiden valmistelussa on tiiviisti mukana virallisina edustajina hyvinvointialueiden edustajia. Koska neuvottelukunnan linjauksilla on merkittävä vaikutus valtakunnan tärkeimpiin aluepoliittisiin kysymyksiin, kuten maakuntien elinvoimaan ja Suomen kokonaisturvallisuuteen, tulee myös tämä huomioida neuvottelukunnan kokoonpanossa. Selkosuomeksi tämäkin: jokaiselta hyvinvointialueelta tulee olla hyvinvointialuejohtaja ja pelastusjohtaja neuvottelukunnan jäseninä.

Arvoisa puhemies! Tässä joitain kutakuinkin suoria lainauksia lausunnoista: ”Hyvinvointialuelainsäädännössä on määrätty alueille kertyneen alijäämän kattamisvelvollisuus vuoden 2026 loppuun mennessä sekä tiukat arviointimenettelyn kriteerit. Johtuen vuonna 2023 syntyvistä merkittävistä alijäämistä alijäämän kattamisvelvoitetta tulee jatkaa kahdesta kolmeen vuodelle. Tarveperusteisella valtionrahoituksella alueilla ei ole mahdollisuuksia kattaa merkittäviä kumulatiivisia alijäämiä. Myös alijäämän kattamisvelvollisuus ja arvioinnin kriteerit tulee arvioida uudelleen nykytilanteeseen suhteutettuna.”

Arvoisa puhemies! Viime viikolla ministeriäitiöstä Orpon—Purran hallitus nimettiin kumipyörähallitukseksi. Silloin ensimmäisenä itselleni tuli mieleen laulu ”Mikki Hiiren autosta on kumi puhjennut.” Laulun paikka-aiheen kaikki varmaan muistavat.

Kun katsoo Purran—Orpon hallituksen kuluneen vuoden tekemisiä, on nähtävissä yksi selkeä ja johdonmukainen linja sen toiminnassa: valta halutaan siirtää valtiovarainministeriöön. Tämä tarkoittaa samalla, että muiden ministeriöiden ja ministereiden valta niiden vastualueille kuuluvissa substanssiasioissa murenee päivä päivältä. Valtiovarainministeristä on tulossa ja osin jo tullut hallituksessa ylintä valtaa käyttävä ylipäällikkö. Kumipyörähallitusta paremmin Purran hallitusta kuvaa nimi kumileimasinhallitus: muut ministerit tekevät niin kuin ministeri Purra sanoo.

Arvoisa rouva puhemies! Perheessämme on syöpää sairastava poika. Hänellä todettiin luusyöpä kahdeksanvuotiaana. Lukiossa syöpä uusi kahdesti, mutta onneksi kaikki meni hyvin ja poika opiskelee unelmiensa ammattiin. Puhtaita papereita tästä syövästä ei saa koskaan. Mikäli tuolloin suomalaista terveydenhuoltoa olisi johdettu kirjanpitäjien toimesta, mihin suuntaan nykyinen hallitus on sitä ajamassa, en tiedä, olisiko tilanne hänen osaltaan yhtä hyvä. Todennäköisesti ei. — Kiitos. [Aki Lindén: Siitäkin on konkreettisia oikeuden päätöksiä, että sairaus pitää hoitaa eikä raha ratkaise!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Laiho.

14.51 Mia Laiho kok: Arvoisa rouva puhemies! Käsitlemme niin sanottua hyvinvointialueiden ohjauslakia, jossa yhtenäistetään hyvinvointialueiden valtionohjausta, selkeytetään valtiovarainministeriön roolia ohjauksessa ja varmistetaan, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa. Kestävä talous on myös hyvinvointipalvelujen järjestämisen turvaamisen perusjalka. Ilman kestävästä talousta meillä ei ole myöskään hyvinvointipalveluja. Nämä liittyvät oleellisella tavalla toisiinsa, ja sen takia tämä on myös järkevää näin tehdä.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyi hyvinvointialueille vuoden 23 alusta. Hyvinvointialueet ovat tuoneet esille, että tarvitaan parempaa ohjausta heidän toimintansa tueksi, ja asiantuntijakuulemisessa on tämä tarve noussut hyvin esille. Suurin osa hyvinvointialueista kannattaa esitystä, pitää sitä myönteisenä asiana ja välttämättömänäkin, jotta saadaan ohjausta heidän tueksensa.

Täällä on keskustelussa noussut esille hyvinvointialueiden itsehallinnollinen asema. Perustuslakivaliokunta arvioi tätä esitystä, ja heidän mukaansa ehdotetut ohjaus- ja valvontatoimivaltaa koskevat muutosehdotukset eivät olennaisesti muuta hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa. Muutoksilla ei myöskään perustuslakivaliokunnan mukaan ole välitöntä vaikutusta hyvinvointialueiden itsehallinnon perusteisiin kuuluvan lakisäätöisen rahoitusperiaatteen toteutumiseen.

Hyvinvointialuelain 11 §:ssä säädetään hyvinvointialueiden seurannasta, ohjauksesta ja laillisuusvalvonnasta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi täsmennetyt säännökset valtiovarainministeriön tehtävistä hyvinvointialueiden ohjauksessa. Hallituksen esityksen mukaan VM seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta, vastaa hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan yleisestä ohjauksesta, sovittaa yhteen valtioneuvostossa tehtävää hyvinvointialueiden ohjausta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta painotti, että ministeriöiden hyvinvointialueisiin kohdistamista ohjaustoimista tulee säätää selvästi laissa siten, ettei ministeriöiden ohjaustoimivallan rajoista ja keskinäissuhteista vallitse epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta. [Krista Kiuru: Nyt vallitsee!] Hallintovaliokunta totesi, että esityksellä ei ole tarkoitus muuttaa voimassa olevaa ministeriöiden välistä toimivaltajakoa eikä yleistä ohjaustoimivaltaa, ja tämä myös sosiaali- ja terveysvaliokunnassa todettiin ja tämä hyvin kuultiin asiantuntijakuulemisessa.

Sote-järjestämislain 21 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluvat jatkossakin sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa valtakunnallisesta sosiaali- ja terveyspolitiikasta ja sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden valmistelusta ja niiden huomioon ottamisesta hyvinvointialueiden toiminnan ohjauksessa, ja vastaavasti pelastustoimen järjestämislain mukaan sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo yleisesti pelastustointia ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa valiokunnassa totesimme, että valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat vastineessaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ehdottaneet valtiovarainministeriön yleistä ohjaustoimivaltaa koskevaa 11 §:n 1 momenttia täsmennettäisiin koskemaan hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon yleistä ohjausta sekä toiminnan yleistä ohjausta siltä osin kuin sitä ei ole säädetty sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön tai muun ministeriön toimivaltaan kuuluvaksi. Tämä muutos huomioitiinkin hyvin valiokunnan käsittelyssä.

Hallintovaliokunnan saamassa ministeriöiden lisäselvityksessä todettiin, että valtiovarainministeriön ohjaustoimivalta, joka kohdistuu hallintoon, on luonteeltaan yleistä eli niin sanottua informaatio-ohjausta. Kysymys on siis tiedon välittämisestä ja ministeriön vastuulle kuuluvan sääntelyn mahdollisista tulkintaohjeista ja suosituksista, jotka eivät sido hyvinvointialuetta. Päätösvalta hyvinvointialueen hallinnon järjestämisestä on itsehallinnollisella hyvinvointialueella itsellään, ja yleisen ohjaustoimivallan nojalla ei voida antaa määräyksiä eikä puuttua yksittäisiin päätöksiin.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Arvoisa puhemies! Tähän lisään vielä, että yhteisessä lisäselvityksessä ministeriöistä katsottiin, että valtiovarainministeriön hallinnon ohjaukseen eivät kuulu asiat, jotka ovat sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toimialan substanssiohjauksen piiriin kuuluvia. Eli esimerkiksi palveluverkkoa tai henkilöstön resursointia koskevat asiat eivät kuulu valtiovarainministeriön ohjauksen piiriin, vaan ne ovat substanssiin liittyviä asioita ja kuuluvat siten sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön yleiseen ohjaustoimivaltaan. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueita ja hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksia koskevat asiat kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

Arvoisa puhemies! Totean tässä, että huolelle siitä, että tässä jotenkin valtaa valuisi valtiovarainministeriölle liikaa, ei mielestäni ole pohjaa. Tärkeätä on, että tehdään hyvässä yhteistyössä ministeriöiden toimivallat ylittäen, ja tässä yritetään vaan nyt saada raamiin sitä yleistä ohjausta. Tarvitsemme yhteistyötä yli ministeriörajojen, tarvitsemme yhteistyötä yli hyvinvointialueiden sekä hyvinvointialueiden sisällä, jotta me saadaan tähän maahan mahdollisimman yhdenvertaiset ja tasavertaiset sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastuspalvelut. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Mennään puhujalistaan. Edustaja Sarkkinen. — Siellä tulee teille vastauspuheenvuorojen mahdollisuus sitten myöhemmin.

14.58 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Lakimuutoksen tavoitteena on yhtenäistää ja selkeyttää hyvinvointialueiden valtionohjausta. Lisäksi esityksen tavoitteena on selkeyttää valtiovarainministeriön tehtäviä ja roolia hyvinvointialueiden ohjauksessa sekä varmistaa, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa.

Muutokseen sisältyy ilmeinen riski, että ihmisille elintärkeiden sosiaali- ja terveyspalveluiden alistaminen talous- ja finanssipoliittisille tavoitteille tulee vaarantamaan kansalaisten perusoikeuksien toteutumista. Asiantuntijakuulemisten aikana on esitetty laajasti kritiikkiä siitä, että hallituksen esityksessä korostuvat taloudelliset näkökohdat siten, että perustuslaissa turvattujen sosiaali- ja terveyspalveluiden varmistaminen sekä hyvinvointialueiden kaikessa toiminnassa keskeiset sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet jäävät valtakunnallisessa ohjauksessa alisteisiksi taloudellisille tavoitteille. On kuitenkin niin, että perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiset perusoikeuksina turvatut sosiaali- ja terveyspalvelut ovat ensisijaisia suhteessa finanssipoliittisiin tavoitteisiin. Nyt tämä esitys osaltaan hämärtää tätä tärkeää peruslähtökohtaa, mikä siten puoltaa esityksen hylkäämistä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen.

15.00 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä tavoitteena on yhtenäistää ja selkeyttää hyvinvointialueiden valtionohjausta, jotta voidaan varmistaa yhdenvertaisten ja laadukkaiden palvelujen toteutuminen hyvinvointialueilla sekä hillitää kustannusten nousua ja edistää kustannusvaikuttavuutta. On aivan alkuun syytä todeta, että alkuperäiset tavoitteet tässä esityksessä ovat sangen kannatettavia, mutta hallintovaliokunnan ja myös lausunnon tästä esityksestä antaneen sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyn aikana epäselväksi jäi, miten nyt esitetyillä lainsäädäntömuutoksilla näihin tavoitteisiin päästään todellisuudessa. Esityksen tavoitteena on myös selkeyttää valtio-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

varainministeriön tehtäviä ja roolia hyvinvointialueiden ohjauksessa sekä varmistaa, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa.

Valiokuntakäsittelyn perusteella on todettava, että ihmisille tärkeiden peruspalvelujen alistaminen näin voimakkaasti talous- ja finanssipoliittisille tavoitteille nyt esitetyllä tavalla uhkaa pahimmillaan vaarantaa kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen. Tätä huolta esityksestä ei ole onnistuttu hälventämään riittävästi valiokuntakäsittelyn aikana. Sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan että hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty laajasti kritiikkiä siitä, että esityksessä korostuvat liikaa finanssipoliittiset tavoitteet sekä muut taloudelliset näkökohdat siten, että perustuslaissa turvattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen varmistaminen sekä hyvinvointialueiden kaikessa toiminnassa keskeiset sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet jäävät valtakunnallisessa ohjauksessa näille alisteisiksi. Tämä on se suurin ongelma tämän hallituksen esityksen ytimessä.

Arvoisa puhemies! Me sosiaalidemokraatit pidämme välttämättömänä perustuslain 19 §:n 3 momentissa perusoikeuksina turvattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen varmistamiseksi, että laista kävisi selkeästi ilmi perusoikeuksien turvaamisen ensisijaisuus suhteessa finanssipoliittisiin tavoitteisiin eikä aivan toisinpäin.

Esityksessä ovat myös muita merkittäviä ongelmakohtia, joista nostan vain yhden tässä yhteydessä esiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen valtakunnalliset tavoitteet ovat keskeinen osa valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen strategista ohjausta. Nyt kuitenkin hallituksen esityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen valtakunnallisten tavoitteiden määrittely ei enää perustuisi voimassa olevan sote-järjestämislain 31 §:ssä edellytettyyn sosiaali- ja terveysministeriön selvitykseen sekä mahdollisiin muihin väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja taloutta koskeviin seurantatietoihin. Tämä on merkittävä muutos, jota ei voi ohittaa olankohautuksella. Esityksessä ehdotettu sääntely ei estäisi mainitun selvityksen ja seurantatietojen huomioon ottamista, mutta niiden huomioon ottamiseen velvoittavan säännöksen poistaminen laista voisi merkittäväällä tavalla rajoittaa näiden palvelujen tavoitteiden määrittelyssä lakisääteisesti huomioon otettavaa tietopohjaa. Myös tällä ehdotetulla sääntelyllä olisi merkittäviä vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen ja turvaamiseen. Olisikin perusteltua, että myös jatkossa valtakunnallisten tavoitteiden tulisi perustua näihin selvityksiin.

Arvoisa puhemies! Muun muassa edellä mainituista syistä sosiaalidemokraatit ovat hallintovaliokunnassa jättämässään vastalauseessa esittäneet nyt käsittelyssä olevien lakiesitysten hylkäämistä. Tulemme tekemään esityksen aikana tämän hallituksen esityksen toisessa käsittelyssä. Pelkään pahoin, että joudumme näihin lakipykäliin vielä tulevaisuudessa palaamaan, jos ne näin epäselvinä ja puutteellisina täällä eduskunnassa säädetään. Se ei ole hyvinvointialueiden etu, eikä se ole näiden hyvin tärkeiden palveluiden eikä niitä käyttävien ihmisten etu. Lainsäädännön pitäisi olla kunnossa kerralla hyvin säädettyä ja huolellisesti tehtyä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

15.05 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Sote-uudistus on ollut valtava muutos tapaan, jolla järjestämme Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Aiemmin

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

sote-palveluiden tuotannosta vastasivat kunnat 300 toimijan verkostolla, kun nyt parikymmentä hyvinvointialuetta huolehtivat meidän tärkeimmistä palveluistamme.

Myös rahoitus on muuttunut. Rahoitus ja raamit tulevat valtiolta, ja olemmekin nyt ensimmäistä kertaa tilanteessa, jossa näemme koko meidän sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmämme kulut selkeästi ja avoimesti ja yhdestä tilikirjasta.

Hyvinvointialueet ovat nyt olleet toiminnassa reilun vuoden, ja alku on ollut toiminnallisesti hyvä, vaikka muutos on ollut valtava. On ollut ilahduttavaa nähdä, miten alueet ovat lähteneet kehittämään toimintaansa. Paljon on kuitenkin vielä tehtävää. Palvelut ovat pääasiassa parantuneet, tosin alueellisia eroja on runsaasti. Suurimmat haasteet löytyvät rahoituksen riittävyyden, toimintojen nopean uudistamistarpeen ja henkilöstön saatavuuden osalta.

Hyvinvointialueet vaativat tietysti ohjaamista niin toiminnan kuin taloudenkin osalta, vaikka alueilla on hyvin laaja autonomia ja päätäntävalta omista asioistaan. Ehdotettujen lainmuutosten tarkoituksena on selkeyttää ja yhtenäistää hyvinvointialueiden valtionohjausta sekä selkeyttää ministeriöiden toimivaltaa ja tehtäväjakoa. Ehdotuksilla myös vähennetään hallinnollista taakkaa sekä valtion että hyvinvointialueiden päässä.

Esityksestä ovat perustuslakivaliokunta ja sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta antaneet lausuntonsa hallintovaliokunnalle, joka on mietinnössään esittänyt täsmennyksiä esitykseen tehtävänjaon selkeyttämiseksi, ja onnistunut siinä mielestäni erittäin hyvin.

Miksi tämä on tärkeää? Kansalaisilla on perustuslaillinen oikeus saada riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Valtionohjauksessa on siten pyrittävä osaltaan varmistamaan, että itsehallinnollisilla hyvinvointialueilla on kyky varmistaa hyvinvointialueen asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertainen toteutuminen koko maassa. Toisaalta nyt alueiden rahoitus tulee yhdestä lähteestä, valtiolta, mikä tuo näkyvämmäksi ja tärkeämmäksi rahoituksen riittävyyden ja valtion taloudellisen kantokyvyn. Aiemmin kunnat toiminnan maksajina puskuroivat voimakkaasti sosiaali- ja terveydenhuollon nousevia kustannuksia. Monessa kunnassa jouduttiin veroprosenttia nostamaan, otettiin velkaa ja tehtiin voimakkaitakin säästöjä muissa toiminnoissa, jotta nousevat sosiaali- ja terveydenhuollon kulut saatiin katettua. Nyt siis ensimmäistä kertaa näemme tilanteen kokonaisuuden selkeästi.

Tämä muutos yhdessä työvoimapulan ja vanhenevan väestön kanssa nostaa rimaa myös substanssiohjauksen osalta. On entistä tärkeämpää, että sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä valmisteltaessa huomioidaan nämä asiat tarkasti, koska enää mahdolliset virheet tai väärät arviot eivät häviä 300 kunnan tilikirjoihin, vaan näkyvät selkeästi 21 hyvinvointialueen rahoituksessa ja resursseissa sekä valtion budjetissa. Tämä lakiesitys selkeyttää ja terävöittää alueiden ohjausta turvaten kansalaisten perusoikeudet.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lyly. [Aki Lindén: Hyvä puheenvuoro oli sote-uudistuksen puolesta! Miksi kokoomus jatkuvasti kritisoi ”teidän tekemää” sote-uudistusta? Tuossahan oli johdonmukaisesti perusteltu, kuinka hyvä uudistus tehtiin!] — Kannattaa tulla tänne puhumaan, niin...

15.09 Lauri Lyly sd: Arvoisa rouva puhemies! On sinänsä hyvä, että yhtenäistetään ohjausta ja selkeytetään valtionohjausta hyvinvointialueitten suuntaan, jos sen tarkoituksena on järjestää yhdenvertaiset ja laadukkaat palvelut ja hillitä kustannusten nousua, mutta tämä lakiesitys antaa nyt VM:lle työkaluja todella paljon ja tekee siitä ohjauksesta täysin

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

VM-vetoista. STM:n laadullinen ja terveystoliittinen ohjaus jää selvästi tässä taka-alalle ja voi sanoa, että jollain tavalla lapsipuolen asemaan. Mielestäni tässä unohtuu koko ajan se, että nyt jo nykyään on finanssipoliittista ohjausta paljon hyvinvointialueitten suuntaan, ja meillä on ohjauskeinoja vaikuttaa menokehyksiin ja yleisesti ottaen siihen, miten niitä voidaan hillitä.

Muutamia esimerkkejä tästä rahoituksesta, mitkä tässä nyt ovat jääneet vähän vähemmälle: Palvelutarpeen kasvusta korvataan vain 80 prosenttia tulevista eteenpäin, eli 20 prosenttia leikataan siitä. Hyvinvointi-indeksi on alimittainen kustannusten ja palkkojen nousuun ja kehitykseen nähden tällä hetkellä. Ja uutena jälkikäteistarkastelua leikataan lähivuosina viidestä prosentista 30 prosenttiin. Talouden tasapainottamisvaade on todella tiukka, niin tiukka, että siihen harva hyvinvointialue kykenee, ja se on iso taloudellinen ohjauskeino: pienikin helpotus ja vuoden kahden lisäaika siihen auttaisi paljon, niin ei tehtäisi ylisuuria leikkauksia. Sääntelyä ja mitoituksia puretaan, ja siitä oleva hyöty lasketaan suoraan pois valtion tulo-rahoituksesta. Ja sitten hyvinvointialueiden kehittämistoimet ja palvelumaksujen korotukset mitataan ulos rahoituksesta. Eli meillä on monia taloudellisia ohjauskeinoja jo nyt hyvinvointialueitten suuntaan, ja tässä esityksessä niitä ei juuri huomioida.

Arvoisa rouva puhemies! Hyvinvointialueet eivät oikeastaan voi vaikuttaa tulojen kehitykseen, ja jos johonkin voivatkin kehittämällä omia toimintojaan, niin se otetaan pois tulevasta rahoituksesta. Näissä ohjauskeinoissa pitäisi olla enemmän tehtyjen toimien vaikuttavuutta ja niitten arviointia. Jos nyt leikataan vääristä paikoista ja tehdään vääriä ratkaisuja, niillä voi olla kustannuksia lisäävä vaikutus tulevaisuudessa, ja se näkökulma tässä jää kokonaan pois. Eli ohjauskeinoja on, ja nyt annetaan vielä lisää valtiovarainministeriön suuntaan, ja näyttää siltä, että sosiaali- ja terveysministeriö jää tässä peruspalvelujen osalta taka-alalle. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lindén.

15.12 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Pahoittelen vähän turhan pitkää välihuutoani äsken, mutta innostuin niin edustaja Valtolan puheenvuorosta. Haluan tähän toistaa alkuun sen, että siinä oli niin hyvin perusteltu tämä sote-uudistuksen välttämättömyys, että kaivan sen puheenvuoron ensi kerralla esille, kun kuulen tuolta ministeri-aitiosta kritiikkiä siitä, että teitte — ja sitten osoitetaan tänne vasemmistoon ja keskustaan — huonon sote-uudistuksen. Mutta se on sitten toinen tarina.

Nyt meillä on tämä ohjauslaki tässä käsittelyssä, ja tämä asia voi kuulostaa ja näyttää melko hallintoteoreettiselta keskustelulta, mutta yritän nyt parhaan kykyni mukaan tuoda vähän lihaa tähän keskusteluun. Se tapahtuu sillä tavalla, että toki tunnustan sen, että on aina ollut olemassa jännite palvelujen laadun, määrän ja niiden rahoituksen eli taloudellisten resurssien välillä. Sitä on eri aikoina yritetty säätää eri tavalla. Ja tähän alkuun on ehkä syytä sanoa, että mitenkä nämä asiat nyt ovat lainsäädäntöön kirjoitettu, niin ne ovat siellä paremmin kuin mitä ne tämän muutoksen jälkeen olisivat.

Mutta jotta tulisi vertauskuvallisesti sitä lihaa tähän keskusteluun, niin otan pari kolme esimerkkiä. Ne eivät ole aivan viime kuukausilta tai edes viime vuosilta, mutta ne ovat sillä tavalla kuitenkin ajankohtaisia, kun haluaa ymmärtää, mitä niillä ajan takaa.

Aikanaan Kuopion hallinto-oikeus joutui ottamaan kantaa tilanteeseen, jossa Kuopion kaupunki oli antanut Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille ja yliopistosairaala KYSille tiukat taloudelliset ehdot, että nyt pitää leikata määrärahoja, ja eräs henkilö ei saanut sitten ohi-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

tusleikkausta, ja hän hakeutui silloin kyseisessä kaupungissa toimivaan yksityiseen sydän-sairaalaan. Siellä hänet leikattiin, ja hän teki siitä sitten hallinto-oikeudelle valituksen, ja hän voitti tämän asian ja sai täyden korvauksen siitä itse maksamastaan summasta. Tämä on helposti löydettävissä — minulla meni kolme sekuntia googlaamalla, kun löytyi Kuopion hallinto-oikeuden päätös 30.3.2001 diaarinumeroineen.

No, toinen esimerkki, jonka tässä otan esille, on se, että aikanaan Laitilan kaupunki Varsinais-Suomessa ilmoitti kyseiselle sairaanhoitopiirille syyskuussa, että nyt on tämän vuoden rahat tekonivelleikkauksiin käytetty, niin että niitä ei voi enää laitilalaisille tehdä tänä vuonna. Se asia kumoutui hallinto-oikeudessa, koska tällä tavalla ei voi asettaa rahoitusta tarpeiden ja peruspalveluiden saannin edelle.

Ja vielä kolmas esimerkki — ja näitä olisi kymmenittäin: Helsingin kaupunki päätti aikanaan, että ortopedisia jalkineita voidaan antaa vammaiselle vain yhdet uudet jalkineet vuodessa. Se päätös kumottiin hallinto-oikeudessa, koska todettiin, että näitä tarpeita ei voida tällä tavalla fiskaalisista lähtökohdista säädellä, vaan jokainen vammaisen ihminen on yksilöllinen, ja se täytyy arvioida sen perusteella.

No otin nämä esimerkit — ja niin kuin totesin, näitä on runsaasti olemassa — koska nämä kuvaavat sitä, että tässä on aina olemassa jännite. Nyt kysymys on vain siitä, mikä on ensisijaista. Meidän perustuslain 19 §:n 3 momentti kuuluu: ”Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.” Olin aikanaan itse paikalla, kun silloinen oikeusministeri Sauli Niinistö tuli Turkuun yliopiston luentosaliin esittelemään uusia perustuslain TSS-oikeuksia — taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia — jotka oli silloin säädetty osaksi perustuslakia. Professori Kaarlo Tuori, jota olemme hyvin paljon käyttäneet täällä eduskunnassa asiantuntijana, kirjoitti niihin aikoihin myös erittäin paksun ja perusteellisen teoksen nimeltä Sosiaali-oikeus, jossa hän käsittelee näitten eri oikeuksien velvoittavuutta.

Eli summa summarum, tällä lyhyellä johdannolla haluan todeta, että kyllä se järjestys menee niin, että perusoikeudet — tässä tapauksessa oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin — ovat ensisijaiset. Mutta toki aina meillä on käytössä tietyt resurssit, tietyt taloudelliset reunaehdot, ja siksi pä katsotaankin, miten nyt voimassa oleva lainsäädäntö näistä asioista sanoo: Meillä hyvinvointialueesta annetun lain 11 § toteaa näin: ”Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon” — ja niin edelleen. Sitten toisessa laissa, laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, todetaan 21 §:ssä: ”Sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.” Ja saman asian käsittely jatkuu tämän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 22 §:ssä, jossa käsitellään näitä valtakunnallisia tavoitteita. Siinä todetaan: ”Lisäksi tavoitteissa on otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet.” Eli nyt voimassa olevassa laissa on maininta finanssipoliittisten tavoitteiden huomioon ottamisesta, ja edelleen tuossa 22 §:ssä, 2 momentin 5 kohdassa, todetaan, että tavoitteissa tulee olla mukana sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen.

Eli meillä on siis olemassa nämä asiat, mutta ne on säädetty nyt niin, että ne ovat ensisijaisesti sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla ja perusoikeudet tulevat ensisijaisina ja finanssipoliittiset tavoitteet on otettava huomioon. Nyt, niin kuin täällä erinomaisissa puheenvuoroissa — muun muassa tässä ensimmäisessä yleiskeskustelun puheenvuorossa,

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

edustaja Nurmisen puheenvuorossa — hyvin todettiin, nyt tämä järjestys muuttuu niin, että finanssipolitiikka nousee ensisijaiseksi ja valtiovarainministeriö nousee voimakkaimmaksi ohjaajaksi sosiaali- ja terveysministeriön kustannuksella. Tämä on se asian ydin. Käytännössä ne esimerkit, joista aloitin — eihän tietysti ministeriötasolla tuollaisia asioita ratkaista, joista ne konkreettiset esimerkit olivat — olivat ajalta, jolloin kunnat vastasivat rahoituksesta ja sairaanhoitopiirit siitä toiminnan sisällöstä, mutta kun tämä jännite on olemassa, niin jos me nyt ylikorostamme tätä rahaa ja näitä finanssipoliittisia tavoitteita, siitä tulee seuraamaan hankaluuksia näiden palveluiden kehittämiseksi. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Krista.

15.19 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Käsittelimme tätä esitystä myös sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja annoimme tästä lausunnon hallintovaliokunnalle. Keskityn alkuun tähän ohjausvaltaan liittyvään ongelmatiikkaan, ja heti alkuun on todettava, että olisi ollut hyvä, että myös hallintovaliokunnan puheenjohtaja olisi ollut paikalla.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkökulmasta on sanottava, että olen kyllä henkilökohdaisesti pettynyt. Nimittäin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa kävi hyvin ilmeiseksi, mikä on tämän lakiehdotuksen niin sanottu harmaa vyöhyke, joka pitäisi korjata. Esitykseen siis olisi tullut lisätä ensinnäkin pykälämuutos, joka olisi varmistanut, että tämä esitys on tarkkarajainen ja selkeä luonteeltaan. Tämä ei ole sosiaali- ja terveysvaliokunnan keksintö, vaan tämä sama paine tuli myöskin perustuslakivaliokunnasta, jossa ihan selkeästi todettiin, että tämän ehdotuksen pitäisi olla selkeämpi ja tarkkarajaisempi. Tähän samaan kritiikkiin yhtyi myös sosiaali- ja terveysvaliokunta, ja se näkyy tässä hallintovaliokunnan mietinnössä niin, että tunnustetaan, että tällainen ongelma on.

Ongelma korjattiin ensimmäisin osin sosiaali- ja terveysvaliokunnan kritiikin johdosta niin, että todettiin, että toimivaltasuhteet menisivät jatkossa niin, että valtiovarainministeriö on vastuussa sekä talouden että hallinnon ohjauksesta silloin, kun substanssilainsäädännössä muuta ei säädetä. Tämän johdosta siis käytännössä substanssilainsäädännön ohjausvastuulla olevat ministeriöt, sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö, ohjaisivat toimintaa ja taloutta niin kauan kuin se laki antaisi substanssilainsäädännön pohjalta myöden. Kaikki muu tulisi valtiovarainministeriön ohjausvastuulle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ei omassa kuulemisessaan yhdeltäkään asiantuntijalta saanut selkoa, mitä tämä yleinen ohjaus olisi, joka tulisi näiden tekstien päälle, ikään kuin tämän pykälän muotoilun jälkeen. Me emme saaneet koskaan minkäänlaista selvyyttä siitä vastineissa tai asiantuntijoiden kuulemisissa, mitä tällainen yleinen ohjaus sitten voisi olla, mikä substanssilainsäädännön jälkeen jäisi valtiovarainministeriölle.

On se siis käsittämätöntä, että me istumme täällä salissa ja meistä ei kukaan pysty määrittelemään — ellei siis hallintovaliokunnan puheenjohtaja siihen nyt pysty teidän oman, hallintovaliokunnan käsittelyn jälkeen — mitä se yleinen ohjaus on, josta me tänään täällä ollaan päättämässä. Kukaan meistä ei ainakaan sosiaali- ja terveysvaliokunnassa pystynyt tietämään, mitä se yleinen ohjaus on. Meillä ei ole myöskään antaa yhtään esimerkkiä siitä, mitä se olisi. Mutta tätä ei tunnusteta tässä mietinnössä lainkaan, ja tämä tosiasia otettiin myöskin sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnosta pois, eli luonnospohjan mukaisesti ei menty. Joten minusta yksi epäonnistuminen eduskunnan näkökulmasta on siinä, että me emme edes pysty tunnustamaan sitä, että meistä kukaan ei tällä hetkellä tiedä, mitä

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

se yleinen ohjaus on, mistä me nyt keskustelemme, mikä valtiovarainministeriön vastuulle tulisi.

Mutta vielä pahempi on se, että tämän ohjauksen selkeyttämisen näkökulmasta oli aivan ehdotonta, että tätä hallinto-sanaa olisi pitänyt jäädä pohtimaan. Tässä nyt ollaan siirtämässä myöskin hallinnon yleinen ohjaus valtiovarainministeriön toimintavastuulle sekä sisäministeriöstä että sosiaali- ja terveysministeriöstä. Tämä tuli vastineen viimeisissä vaiheissa — oliko se neljäs vai viides vastine, jossa sanottiin, että lisättäisiin. Tämän hallituksen esityksen pohja oli siis erilainen, eli sitä hallinnon yleistä ohjausta ei ollut siinä, ja tämä hallinnon yleinen ohjaus lisättiin vastineella tähän pakettiin. Kukaan ei tiedä tälläkään hetkellä, mitä tämä hallinnon yleinen ohjaus olisi, mutta selvää on se, että sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön ohjausvastuulla olevissa substanssilainsäädäntöön liittyvissä asioissa se ohjausvastuu jäisi näihin taloihin. Siitä, mitä on se muu, yleinen hallinnon ohjaus, meillä ei ole minkäänlaista käsitystä, eikä valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö vastineillaan pystyneet perustelemaan, miksi tällainen hallinnon yleinen ohjausvastuu tulisi, koska ei yhtään esimerkkiäkään keksitä, mitä se olisi.

Hankalampaa on se, mitä otettiin pois. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoluonnos-pohjassa käytiin tämä ansiokkaasti läpi, ja nimenomaan tässä on muutama ongelma, joista haluaisin teille siteerata tätä tekstiä. Luonnoksen pohjassa luki näin, ja tätä tekstiä siis ei otettu mukaan: ”Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta” — tässä ei siis ole hallinto-sanaa nyt mukana — ”sovittaa yhteen valtioneuvostossa tehtävää hyvinvointialueiden ohjausta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa. Mikäli laissa ei ole toisin säädetty, valtiovarainministeriö vastaa hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan yleisestä ohjauksesta.” Tosiaan tämä poistettiin edustaja Väyrysen esityksestä ja Reijosen kannattamana äänin 9—8. Eli tässä pohjaehdotuksessa käytännössä oli talous ja toiminta mutta ei lainkaan hallintoa, mutta tämä hallinto jätettiin siis ikään kuin leijumaan, että otetaanko se hallintovaliokunnassa mukaan, ja ihme kyllä, vaikka sosiaali- ja terveysvaliokunnassa sille ei juurikaan kannatusta ollut, tämä otettiin hallintovaliokunnan mietintöön. Kysynkin nyt: millä perusteilla se otettiin?

Tämä on nyt päällekkäistä — tämä on siis päällekkäistä ohjausvaltaa. Nyt jos me joutuisimme pohtimaan täällä, ollaanko me varmasti tekemässä tämä perustuslain mukaisesti todella selkeästi, me jouduttaisiin toteamaan tämän sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoluonnoksen pohjan mukaan, että meillä on päällekkäistä hallintoa tässä. Meillä siis kaksi eri tahoja ohjaa samaa hallintoa. Täällä on todella pitkät perusteet myöskin siinä, että tässä käytännössä kävisi niin, että on epäselvyys siinä, että sosiaali- ja terveysministeriö sekä valtiovarainministeriö, molemmat, ohjaavat päällekkäisesti hallintoa. Nyt on tänään vielä epäselvää, miksi tämä otettiin mukaan, [Puhemies: Aika!] koska ei ainakaan perusteita sille ollut. Ja sitä muutosehdotusta, joka tähän liittyi, puhemies, [Puhemies koputtaa] ei otettu siihen meidän lausuntoon mukaan, jotta hallintovaliokunta olisi voinut korjata tämän ongelman.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Hanna.

15.27 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! Keskusta ei kannata hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittamisen säätämistä valtiovarainministeriön tehtäväksi. Se veisi

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

sote- ja pelastustoimen uudistuksia aivan väärään suuntaan heikentäen alueellista päätösvaltaa sekä sosiaali- ja terveystalouden vaikuttavuuden kehittämistä.

Perustuslain nojalla valtiovalan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudet. Niiden järjestämisessä tarvitaan substanssiosaamista, jota on sosiaali- ja terveysministeriössä. Hyvinvointialueet vastaavat myös pelastustoimen järjestämisestä, jossa asiantuntemus taas on sisäministeriöllä. Valtiovarainministeriön tehtävänä taas on muun muassa tehdä esityksiä hyvinvointialueiden rahoituksesta ja rahoitusjärjestelmästä, josta lopulta kuitenkin päättää eduskunta.

Yllä mainittujen kolmen eri ministeriön muodostamassa kokonaisuudessa hallitus on valinnut linjan, jossa valtiovarainministeriön rooli hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevien sote- ja pelastuspalveluiden ohjausta johtavana ja koordinoivana ministeriönä vahvistuu huomattavasti, jopa liikaa. Toisaalta substanssiosaamisesta vastaavien sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäministeriön roolit heikentyvät merkittävästi. Hallituksen alun perin ehdottamat muutokset liittyisivät korostetusti valan käyttöön ja sen uudelleenjakamiseen yllä mainittujen ministeriöitten välillä. Muutos menisi aivan väärään suuntaan, eikä se asiantuntijoidenkaan mukaan selkeyttäisi ohjausvaltaa nykyisestä.

Valiokunta päätyi saamiensa lausuntoja nojalla lopulta täsmentämään kolmen yllä mainitun ministeriön välisiä toimivaltasuhteita ja onkin esittämässä pykälämuutosehdotuksia hallituksen esitykseen. Pidämmekin tätä aivan välttämättömänä. Hallituksen linja on kuitenkin yhä virheellinen ottaen huomioon, mitä viime vaalikaudella hyväksytyjen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusten toimeenpano hyvinvointialueilta ja niiden uudistustyöltä vaatisi.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hyvinvointialueiden perustaminen on ollut välttämätön ja tervetullut uudistus. Sen tavoitteet, kuten sosiaali- ja terveystalouden turvaaminen jokaiselle asuinpaikasta riippumatta, lähipalveluista huolehtiminen, perustalouden toimivuuden parantaminen, palveluiden selkeämpi organisointi, toimiva hoidon järjestäminen sekä sosiaali- ja terveystalouden integraatio, ovat yhä erittäin tärkeitä. Uudistustyö niissä on vielä kesken. Siksi hyvinvointialueet tarvitsevat työrauhaa uudistaa. Toisin kuin hallitus väittää, viime vaalikaudella sote- ja pelastuspalveluiden uudistuksia koskevien lakien hyväksyminen eduskunnassa oli vasta alkusoitto varsinaiselle uudistamistyölle, jota tehdään hyvinvointialueilla parasta aikaa.

Aivan olennaista uudistusten onnistumiselle on, että niin tämä kuin tulevatkin hallitukset ovat hyvinvointialueiden tukena ja toimivat tiiviissä vuoropuhelussa niitä aidosti kuunnellen. Siksi hyvinvointialueiden ohjaamisen tulisi perustua jatkossakin substanssiohjaukseen ja laadukkaaseen palveluiden turvaamiseen koko Suomessa. Toisin kuin hallitus on korostetusti tehnyt, hyvinvointialueiden toimintaa ei pitäisi ohjata pelkästään rahoituksella tai paremminkin rahoituksen puutteella ja jatkuvilla leikkauspäätöksillä tai sillä, mitä palveluyksiköjä suljetaan säästöjen toivossa. Hallituksella on yhä paljon tekemätöntä työtä palveluiden kehittämispuolella, josta päävastuun kantaa sosiaali- ja terveysministeriö. Sekään ei puolla valtiovarainministeriön ohjausvalan vahvistamista esitetyllä tavalla. Hallituksen linja johtaisi ja on jo johtanut hyvinvointialueilla epätarkoituksenmukaisiin paniikkiratkaisuihin sote-lähipalveluiden kustannuksella.

Arvoisa puhemies! Keskustan mielestä rahoituksen ja palveluiden riittävyys turvataan parhaiten palveluohjauksella ja palvelupoluilla, joiden kehittämiseen tarvitaan vahvaa asiantuntemusta sosiaali- ja terveystaloudista. Tässä hyvinvointialueiden sekä sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön roolit ovat keskeisimpiä. Pelkällä talouden reunaeh-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

tojen asettamisella, kuten tämän lainmuutoksen myötä on käymässä, hoitoonpääsyä rajoitettaisiin, vaativa ja kallis hoitoisuus lisääntyisi ja hoitojonot kasvaisivat entisestään. Samanlainen rapautuminen koskisi myös pelastustoimen palveluja. Sen sijaan hallituksen tulisi keskittyä edellä mainitun kaltaisten, ihmisten tarvitsemien palvelujen sisältöjä koskeviin uudistuksiin, uudistusten lainsäädännöllisten esteiden poistamiseen ja hyvinvointialueiden kaikenkaikkiseen tukemiseen niiden uudistustyössä. Katsommekin, että näihin perusteluihin nojaten keskusta ei voi antaa tukeaan tälle hallituksen esitykselle ja tulemme esittämään toisessa käsittelyssä tämän lain hylkäämistä ja tulemme esittämään myös kolme lausumaehdotusta sote- ja pelastustoimen uudistusten ohjaamiseen oikeille raiteille hyvinvointialueiden ja palveluja tarvitsevien ihmisten ja lopulta myös julkisten hyvinvointipalveluiden sekä valtiontaloudenkin turvaamiseksi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen on poissa. — Edustaja Lehtinen, olkaa hyvä.

15.33 Rami Lehtinen ps: Arvoisa puhemies! Olen hämmentyneenä kuunnellut tätä keskustelua, ja siksi on tärkeää muutamaa seikkaa täällä selventää:

Ensinnäkin VM:n ohjaus on luonteeltaan yleistä, eli se tarkoittaa niin sanottua informaatio-ohjausta. Käytännössä se tarkoittaa, että annetaan vastauksia ja tulkintaa kysymyksiin, jotka ovat epäselviä, ja se on myös suositusten antamista. Ennen kaikkea on tärkeää muistaa, että ohjaus ja tulkinnat eivät sido hyvinvointialueita. Yleisen ohjaustoimivallan nojalla ei voida antaa määräyksiä eikä puuttua yksittäisiin päätöksiin. Tämä on myöskin hyvä muistaa. Toivoisin, että esimerkiksi tämä selventäisi hiukan niitä asioita, joita täällä aikaisemmissa puheenvuoroissa on käyty läpi. Lisää muun muassa esimerkkejä, joita täällä kaivattiin, löytyy VM:n lisäselvityksestä 11.6. Siellä on tosiaan ihan yksittäisiä esimerkkikohtia, jos niitä kaipaa, niin kuin täällä tuotiin esiin.

Hallinnon ohjaukseen ei myöskään kuulu esimerkiksi se, miten hyvinvointialue organisoii sen järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai pelastustoimen palvelujen järjestämisen ja tuottamisen. Esimerkiksi palveluverkkoa tai henkilöstön resurssointia koskevat asiat eivät kuulu valtiovarainministeriön ohjauksen piiriin vaan ovat substanssiin liittyviä asioita ja kuuluvat siten sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön yleiseen ohjaustoimivaltaan.

Hallintovaliokunta toteaa myöskin, että esityksellä ei ole tarkoitus muuttaa voimassa olevaa ministeriöiden välistä toimivaltaa eikä yleistä ohjaustoimivaltaa. Tällä ehdotuksella sen sijaan on tarkoitus selventää ohjausta, kuten täällä on useita kertoja kerrottu, ja myös vähentää hallinnollista taakkaa ja vapauttaa rahaa sekä resursseja palvelutuotantoon. Esitystä pidettiin tarpeellisenä ja kannatettavana, ja toivoisin myöskin, että opposition mielestä olisi hyvä, jos hallinnosta voitaisiin leikata.

Arvoisa oppositio, hyvinvointialueita muodostettaessa te päätitte, että rahoitus ja tavoitteet tulevat suoraan valtiolta. Tuota periaatetta tämä esitys ei ole muuttamassa, ja siksi moitteenne taitaa jälleen kerran kohdistua omaan päätökseenne. Haluaisin myös todeta, että perustuslailliset oikeudet ovat aina ensisijaisia eikä tämä laki ole sitä periaatetta muuttamassa, vaikka täällä tänään niin on epäilty. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

15.36 Lotta Hamari sd: Arvoisa puhemies! Pidän tätä esitystä huolestuttavana, kuten olen jo aikaisemmin, ennen valiokuntakäsittelyä, todennut. Tässä edellä on muun muassa sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän edustajien puheenvuoroissa tullut esille, minkä takia tämä on ongelmallinen. Valtiontalouden ja finanssipoliittisten tavoitteiden asettaminen näin vahvasti ohjauksen lähtökohdaksi on kyseenalainen tavoite. Kansalaisten perusoikeuksiin kuuluu hoidon saaminen, eikä tämä oikeus voi olla alisteinen taloudelle. Kustannusvaikuttavuutta voidaan kyllä edistää, mutta se vaatisi tukirakenteita näyttöön perustuvan toiminnan edistämiseksi alueilla. Nythän tilanne on monesti aika päinvastainen, eli monesti juuri kehittämisestä ja näistä tärkeistä tukirakenteista tingitään, mikä ei edistä vaikuttavuutta tai kustannusvaikuttavuutta, ja ilman vaikuttavuuttahan ei ole kustannusvaikuttavuuttakaan.

Lisäksi totean, että tieteelliset kriteerit täyttävän kustannusvaikuttavuusanalyysin tekeminen on vaativaa ja näistä osaajistakin on pulaa. Meillä kuitenkin on erinomaisia toimijoita, jotka tuottavat tiivistettyä tutkimustietoa ammattilaisten käyttöön, mutta nyt se vastinpari siellä hyvinvointialueilla ja palveluorganisaatioissa uhkaa puuttua, kun yt:t kohdentuvat monesti juuri asiantuntijoihin tai esimerkiksi hoitotyön johtoon. Meillähän tulee olemaan valtava pula — ja on jo nyt — henkilöstöstä, ja johtamisen merkitys entisestään tulee kasvamaan. Usein kuitenkin ei kiinnitetä huomiota siihen, että itse asiassa meillä on pulaa jo nyt osaavista johtajista. Hyvinvointialueiden ja hoitotyön lähijohtajista ja ylihoitajista seuraavan kymmenen vuoden aikana eläköityy 30—42 prosenttia. Tämä on valtava määrä osaamista, ja siten myös tähän tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota. Hoitotyön johtotehtävistä on kehitettävä vetovoimaisia työpaikkoja, ja hoitotyön johtamisen asema järjestelmässä on turvattava. Tällaisen esityksen sijaan toivoisinkin tänne saliin esimerkiksi esitystä hoitotyön johtamisen kirjaamisesta lakiin. Huonosti tai vääränlaisella osaamisella johdettu sote tarkoittaa resurssien hukkaamista.

Täten siis totean, että sosiaali- ja terveyspalveluita ei voi johtaa finanssipoliittiset tavoitteet edellä. Tällä toimivallan siirrolla ei saavuteta sisällön kehittämisen tavoitteita eli niitä tavoitteita, mistä oikeasti säästöt syntyisivät. Kuten vastalauseessa 1 sanotaan, valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden nostamista hallituksen esittämällä tavalla ohjauksen keskiöön ei voi hyväksyä. Hyvinvointialueiden ohjauksen selkiyttäminen on toki tärkeää, mutta ei näin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Forsgrén, olkaa hyvä.

15.39 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty hyvää keskustelua tärkeästä aiheesta. Uskon, että tavallaan lain tarkoitus ja sinänsä ne pyrkimykset ovat aika monesti yhdessä jaettuina, mutta on kaksi kokonaisuutta, mitkä ovat herättäneet asiantuntijoissa huolta. Niistä kummastakin on jo keskusteltu täällä, ja omakin huoleni liittyy tähän talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden nostamiseen hallituksen esittämällä tavalla ohjauksen keskiöön, ja siitähän asiantuntijat sosiaali- ja terveysvaliokunnassa laajasti nostivat huolen.

Siis totta kai perusoikeuksien ensisijaisuus on tärkeätä, vaikka lainsäädännössä sitä ei sanottaisi, mutta kyllä se on selkeämpää, jos se sinne lainsäädäntöön merkitään ja siellä sanotaan. Tästä esimerkiksi myös perustuslakivaliokunta mainitsi, elikkä kappaleessa 19 ”perustuslakivaliokunta korostaa perustuslain 22 §:n mukaista julkisen vallan velvoitetta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen mukaan lukien perustuslain 19 §:n 3 mo-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

mentin mukaisten sosiaalisten perusoikeuksien toteutuminen”. Ja vielä lausunnon lopussa mainitaan, että ”perustellumpaa valiokunnan mielestä olisi, että perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiseen oikeuksien turvaamiseen liittyvät seikat kävisivät talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden ohella ilmi säännöstekstistä”. Elikkä kyllä tavallaan tämä opposition nostama huoli on juridisesti ihan perusteltu asiantuntijalausuntojen perusteella, mutta myös perustuslakivaliokunnan osalta.

Sitten ehkä se toinen, mistä nousi huolta asiantuntijoitten osalta, oli lainsäädännön epäselvyys joiltakin osin, kun puhutaan tästä ohjauksesta. Useassa vastineessa jopa sosiaali- ja terveysministeriö nosti omaa huoltaan siitä, onko lainsäädäntö riittävän tarkkarajainen ja selkeä. Sen vuoksi sosiaali- ja terveysvaliokuntahan esitti useita muutosehdotuksia omassa lausunnossaan, joka meni hallintovaliokunnalle. Muutamia kohtia siellä näytettiin otettavan vastaan, mutta ei ehkä niitä kaikkia kokonaisuudessaan. Eli tavallaan tässä oppositio ei ole kyllä keksinyt näitä ongelmia itse, vaan nostaa niitä esityksiä ja huolia, mitä asiantuntijalausunnoista on noussut.

Ehkä se keskeisin, missä se hallituksen tahtotila näkyy, on täällä hallituksen esityksen ihan alkuosassa, missä sanotaan, että ”ehdotetuilla laeilla yhtenäistettäisiin hyvinvointialueiden valtionohjausta, selkeytettäisiin valtiovarainministeriön roolia ohjauksessa sekä varmistettaisiin, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa”. Eli kyllähän näissä ensimmäisissä rimpsuissa, mitkä varmastikin ovat ihan perusteltuja, suoraan sanotaan, että tämä päällimmäinen tavoite tällä lailla on juuri näiden talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden korostaminen, mikä omastakin mielestäni on hyvä olla osana siellä mukana. Kyllä minäkin ajattelen, että jos sote-menot koko ajan kasvavat, niin myös talousohjauksella on iso rooli, mutta on tässä hallitus tehnyt oman päätöksen ja valinnan, kun ei niitä perusoikeuksia olla säännöspohjaisesti korostettu.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

15.42 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa sosiaali- ja terveysvaliokunnan varapuheenjohtaja Laiho piti puheenvuoron, ja yritin saada siihen vastauspuheenvuoron, joten vastaan nyt tässä puheenvuorossa. — Sosiaali- ja terveysvaliokunta käsittelee tätä ohjauslakia huolella ja kuuli laajasti erilaisia asiantuntijoita. Poikkeuksellisesti tässä hallitus toi vastinevaiheessa vielä pykälätason muutoksia liittyen esimerkiksi tähän hallintoa koskevaan pykälään. Yhdessä valmistavassa keskustelussa sosiaali- ja terveysvaliokunta kävi keskustelun, että näitä laajasti asiantuntijoiden tuomia huomioita ja kritiikkejä nostetaan valiokunnan mietintöön ja sitä kautta tuodaan tämä sosiaali- ja terveyspalveluitten näkemys myös hallintovaliokuntaan tietäväksi. Täällä on käyty hyvää keskustelua, että tällaisenaan tämä lakiesitys korostaa finanssipoliittisia tavoitteita ja erityisesti valtiovarainministeriön ohjausvaltaa suhteessa sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Katsoin meidän valiokunnan lausunnosta hallintovaliokunnalle, jonka me yhdessä ja valiokuntaneuvokset laadimme valiokunnan valmistavan keskustelun pohjalta, ja pöytäkirjasta näitä merkintöjä, joita hallitus poisti sitten tämän valiokunnan lausunnon loppuratkaisuvassa keskustelussa. Pidän tätä toimintatapaa sinällään poikkeuksellisenä, koska me oltiin yhdessä kuultu ja yhdessä sovittu, että muutoksia myös tuodaan esiin ja tuodaan hallintovaliokunnalle tietoon ne muutostarpeet ja ongelmat, mitä meidän valiokunnan kuulemisessa tuotiin esille.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Ensimmäisenä ohjaustoimivalta: Edustaja Väyrynen edustaja Reijosen kannattamana äänin 9—8 poisti kappaleen 19, joka kuului näin: ”Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta, sovittaa yhteen valtioneuvostossa tehtävää hyvinvointialueiden ohjausta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa. Mikäli laissa ei ole toisin säädetty, valtiovarainministeriö vastaa hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan yleisestä ohjauksesta.” Ja hallituspuolueet poistivat tästä meidän lausunnosta tämän kappaleen, jolla olisi pystytty selkiyttämään tätä toimivallan rajausta.

Kappale 20: Edustaja Väyrynen edustaja Reijosen kannattamana ehdotti kappaleen 20 poistoa, ja se hyväksyttiin hallituspuolueiden äänin 9—7. Valiokuntaneuvosten pohja kuului näin: ”Valiokunta korostaa, että vaikka edellä valiokunnan ehdottama säännös poistaisi lain tasolla toimivallan päällekkäisyyden, se ei käytännössä poista sitä epäselvyyttä, joka ohjaustoimivallan osalta käytännössä näyttäisi vallitsevan suhteessa valtiovarainministeriön ohjaustoimivaltaan, kun valtiovarainministeriö on jo hoitanut edellä mainittuja tehtäviä ilman, että asiasta on nimenomaisesti säädetty laissa. Viitaten edellä todettuihin hyvinvointialueiden lakisääteisiin tehtäviin ja hyvin kapeaan yleiseen toimialaan valiokunta toteaa lisäksi, ettei sen asiantuntijakuulemisessa ole tuotu esiin, mitä hyvinvointialueiden toimintaa valtiovarainministeriön ohjaus voisi koskea, jos niiden toiminnasta poissuljetaan muiden ministeriöiden toimialaan kuuluvat tehtävät.” Eli tätä yleisen toimivallan ohjausta asiantuntijakuulemisen perusteella koskeva poisto.

Perusoikeuksista: Edustaja Väyrynen ehdotti edustaja Reijosen kannattamana, että valiokuntaneuvosten pohjasta poistetaan kappale 25, mikä hyväksyttiin äänin 9—8. Valiokunnan virkakunnan pohjaesitys kuului näin: ”Valiokunta kuitenkin yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn laajaan kritiikkiin siitä, että edellä mainitussa sääntelykokonaisuudessa korostuvat finanssipoliittiset tavoitteet sekä muut taloudelliset näkökohdat siten, että perustuslaissa turvattujen sosiaali- ja terveyspalveluiden varmistaminen sekä sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet jäävät valtakunnallisessa ohjauksessa näille alisteisiksi. Julkista taloutta ohjaavien asiakirjojen kannalta sosiaaliset perusoikeudet ovat ensisijaisia siten, että niiden tulee ohjata resurssien allokointia taloudellisesti hyvinä ja huonoina aikoina.”

Arvoisa puhemies! Aika kuluu — mutta myös äänin 8—7 varapuheenjohtaja Laiho edustaja Räsäsen kannattamana seuraavana päivänä poisti kappaleen 28, joka käsittelee näitä samoja asioita. Myös kappale 33 poistettiin, ja lisäksi kappale 34 poistettiin, ja, arvoisa puhemies, tämä ehkä kuvaa sitä käsittelyä, että me kuulumme tästä laajasti asiantuntijoita ja toimimme esille sen, että tämä lakikokonaisuus on epäselvä. Tässä selvästi siirretään toimivaltaa ohjauksessa talouden ja yleisen hallinnon osalta ja muun toiminnan osalta valtiovarainministeriöön, mutta jää epäselväksi, mitä se käytännössä ja miltä osin tulee tarkoittamaan. Lisäksi asiantuntijat toivat esiin huolta tästä finanssipoliittisten tavoitteiden ensisijaisuudesta suhteessa ihmisten oikeuteen saada palveluita, kun näitä hyvinvointialueita ohjataan. Pidän huolestuttavana sitä, että hallitus pimitti näitä tietoja ja ei halunnut yhdessä tuoda tätä asiantuntijoiden näkemystä hallintovaliokunnalle tietäväksi, [Puhemies koputtaa] ja halusin pöytäkirjoihin nyt tuoda ilmi jälleen kerran tämän hallituspuolueiden toimintatavan, että virkapohjasta poistetaan keskeisiä asiantuntijoiden näkemyksiä lakiesityksistä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina, olkaa hyvä.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

15.49 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueiden ensisijainen tavoite on tuottaa laadukkaita ja yhdenvertaisia sosiaali- ja terveys- sekä pelastuspalveluja kansalaisille. Valtion talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden asettaminen näin vahvasti ohjauksen lähtökohdaksi on kyseenalainen tavoite, varsinkin kun sitä peilataan Suomen vanhenevaan ja sairastavampaan väestöön.

Esitettyjen lainsäädäntömuutosten tosiasialliset vaikutukset jäävät vielä hämärän peittoon. Kansalaisten perusoikeuksiin kuuluu hoidon saaminen, jota ei saa alistaa taloudelle. Hallitus haluaa yhä vahvemmin suitsia hyvinvointialueiden taloutta, vaikka alueilla tarvittaisiinkin toiminnan vakauttamiseksi muun muassa lisää aikaa alijäämien kattamiseen. Palvelujen järjestämisedellytysten turvaaminen edellyttää, että toiminnalle asetettavat vaatimukset ja resurssit ovat tasapainossa ja palvelut järjestetään kustannustehokkaasti. Edellä mainitut seikat ovat paremmin otettavissa huomioon sovitettaessa valtion eri sektoreiden ohjaus tiiviimmin yhteen. Tavoitteet ovat kannatettavia, mutta vielä jää epäselväksi, miten näihin tavoitteisiin päästään esitetyillä lakimuutoksilla.

Päätöksentekoon voi kuitenkin kohdistua hyvinvointialueiden rahoituksen niukkuudesta johtuvaa painetta, joka saattaa johtaa tahattomiin negatiivisiin seurausvaikutuksiin. Monilla alueilla onkin lähdetty kestävämmien palveluverkkokaleikusten tielle. Hallitus operoi sotien heikentämisesityksissään perustuslaillisten oikeuksien tontilla. Suomen perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Käsittelyssämme oleva hallituksen esitys hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ottaa valtiovarainministeriölle ohjausvastuuta talouden lisäksi myös hyvinvointialueiden yleisestä hallinnosta. Niin sanotusti itsehallinnollisten hyvinvointialueiden tulevaa asemaa ja itsehallinnon laajuutta tulisi tarkastella kokonaisuudessaan. Ensi vuonna meillä on edessä aluevaalit, ja aluevaalejakin ajatellen olisi syytä tarkentaa, mikä on enää yleisillä ja yhtäläisillä vaaleilla valitun aluevaltuuston rooli jatkossa ministeriöiden vallan kasvaessa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

15.52 Ville Väyrynen kok: Arvoisa puhemies! Tässä on paljon nyt esitetty huolta ministeriöitten välisen toimivallan suhteesta liittyen hyvinvointialueitten ohjaukseen, ja periaatteessa ongelmana tuntuu osittain olevan se, että yksiselitteisesti ei voida yksilöidä sitä, mikä kuuluu valtiovarainministeriölle yleisessä hallinnossa. Edustaja Lindén esimerkiksi toi hyvin dramaattisen tekonivelesimerkin tähän pöytään, jonka hän toki sitten itse loppuvaiheessa totesi ei niin relevantiksi tämän lakiesityksen kannalta. Mutta hallintovaliokunta on mielestäni ratkaissut tämän oikeastaan aika hyvin omassa mietinnössään ja kertoo kyllä hyvin selkeästi, mitä sinne ei kuulu.

Otankaan tähän alkuun oikeastaan täysin identtisen lainauksen hallintovaliokunnan mietinnöstä edustaja Lehtisen kanssa, mutta kuulemani perusteella kertaus on ehkä tarpeen: ”Edellä mainitussa ministeriöiden yhteisessä lisäselvityksessä katsotaan, että valtiovarainministeriön hallinnon ohjaukseen eivät kuulu asiat, jotka ovat sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toimialan substanssiohjauksen piiriin kuuluvia. Hyvinvointialueiden hallinnon ohjaukseen ei siten kuulu esimerkiksi se, miten hyvinvointialue organisoisen järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai pelastustoimen palvelujen järjestämisen ja tuottamisen. Esimerkiksi palveluverkkoa tai henkilöstön resursoin-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

tia koskevat asiat eivät kuulu valtiovarainministeriön ohjauksen piiriin, vaan ovat substanssiin liittyviä asioita ja kuuluvat siten sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön yleiseen toimivaltaan.” Tällä esityksellä ei siis kajota alueiden itsehallinnolliseen asemaan oman toimintansa organisoinnin suhteen, kuten myös perustuslakivaliokunnan lausunnosta selviää. Esimerkiksi perustasoa voidaan aivan hyvin vahvistaa alueiden omilla päätöksillä.

Toinen kysymys onkin se, miten uudistuksessa lainsäädännön tasolla huolehdittiin mekanismeista, jotka ohjaisivat toiminnan lisäksi resursseja perustason suuntaan. Sellaista ei näyttäisi olevan, kuten alueiden tämänhetkinen toimintakin paikoittain osoittaa.

Arvoisa puhemies! Voimassa oleva lainsäädäntö näyttäisi pohjautuvan tämän suhteen lähinnä toiveisiin. Konkreettisia työkaluja, joilla peruspalveluiden tai vaikkapa vaikuttavuuden asemaan tehokkaasti puututtaisiin kansallisen koordinaation tasolla, ei näy. Kun katsoo vaikkapa alueellisia moninkertaisia eroja lääkitystä saavien ADHD-potilaiden määrässä, konkretisoituu suurin uudistuksen jäljiltä korjaamatta jäänyt puute, alueellinen epätasa-arvo palveluiden sisältöjen suhteen. Rakenteita muokkaamalla ei terveydenhuoltojärjestelmää saatu raiteilleen. Vaikuttavuus ja kustannuskasvun hillintä tulevat jatkossa substanssin sisällöistä. Sinne valtiovarainministeriön ohjaus ei jatkossakaan edes pyri ulottumaan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

15.55 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Kun täällä keskustelussa on nostettu esiin perusoikeudet ja miten ne voidaan turvata ja laitetaanko tässä finanssitaloudelliset tavoitteet perusoikeuksien edelle, niin tähän todettiin jo perustuslakivaliokunnassa, että tämä esitys ensinnäkään ei vaaranna itsehallinnollista asemaa hyvinvointialueella, mutta myöskin se, että perusoikeudet tulee aina turvata. Näin tietenkin onkin, ja tämä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa nostettiin myös esille. Eli finanssipoliittiset tavoitteet tulee sovittaa perusoikeuksiin siten, että perusoikeudet turvataan.

Samaan aikaan on hyvä todeta, että kenenkään perusoikeuksia ei pystytä turvaamaan, jos meidän talous ei ole kestävällä pohjalla ja taloudellisilla edellytyksillä ei pystytä niitä sote-palveluja, pelastuspalveluja ja hyvinvointipalveluja Suomessa turvaamaan. Sen takia talous on aivan oleellisessa roolissa myös sote-palveluissa. Ohjaus on välttämätöntä, jotta me saadaan meidän rajalliset resurssit riittämään kaikkien Suomen asukkaiden ja kansalaisten sote- ja pelastuspalveluiden turvaamiseen, ja se vaatii sitä, että meillä on riittävät ohjauskeinot alueille, ja sitä, että voidaan vaatia myös alueilta toimenpiteitä rahoituksen osalta niin, että ne saavat sen rahan riittämään. Tässä on monia eri keinoja, ennen kaikkea rahoituksen ohjaaminen vaikuttaviin palveluihin, ja jos näyttää siltä, että joku alue ei hoida talouttaan hyvin tai sitä rahoitusta laitetaan epätarkoituksenmukaisiin kohteisiin, niin ilman muuta siihen pitää puuttua. Ei ole myöskään reilua muita alueita kohtaan, jos toisaalla tehdään epätarkoituksenmukaisesti ja niin, että sitä rahoitusta pitää sinne jatkuvasti lisätä.

Tämä ohjauslaki on aivan oleellisen välttämätön, jotta hyvinvointialueita voidaan ohjata valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön kanssa yhteistyössä ja varmistaa kansalaisille yhdenvertaiset, tasavertaiset palvelut ympäri Suomen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

15.58 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Pyysin toisen puheenvuoron vastatakseni asioihin, joita täällä on tullutkin sitten esille. Otan ensiksi eräänlaisen jatkon edustaja Niemisen puheenvuoroon, kun hän kävi läpi tämän asian käsittelyä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, joka siis antoi keskeisen lausunnon tässä asiassa käsitellen sitä lausuntoa yhteensä kolmessa kokouksessa kymmenen tunnin ajan — ja lukuisia äänestyksiä tähän asiassa käytiin, mikä on siis aika poikkeuksellista lausunnoissa. Pääasiassahan äänestykset olivat seurausta siitä, että virkamiehet, valiokuntaneuvokset, olivat valmistelleet asiantuntijakuulemisen ja valiokunnan käymän valmistavan keskustelun pohjalta mietintöluonnoksen, joka ei tyydyttänyt hallituspuolueita eli valiokunnan enemmistöä, ja sitten äänestettiin lukemattomia kertoja sieltä kappaleiden poistamiseksi.

Tässä on tavallaan vastaus esimerkiksi edustaja Niemisen puheenvuoroon, jossa — ainakin niin ymmärsin ja kuulin — olitte sitä mieltä, että mitään erityistä ongelmaa tässä finanssipoliittisten ja sitten näiden substanssiohjausten yhteensovittamisessa ei olisi. Siinä valiokuntaneuvoksen alkuperäisessä luonnoksessa oli seuraava kappale, jonka luen tässä nyt: ”Valiokunta kuitenkin yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn laajaan kritiikkiin siitä, että edellä mainitussa sääntelykokonaisuudessa korostuvat finanssipoliittiset tavoitteet sekä muut taloudelliset näkökohdat siten, että perustuslaissa turvattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen varmistaminen sekä sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet jäävät valtakunnallisessa ohjauksessa näille alisteisiksi. Julkista taloutta ohjaavien asiakirjojen kannalta sosiaaliset perusoikeudet ovat ensisijaisia siten, että niiden tulee ohjata resurssien allokointia taloudellisesti hyvinä ja huonoina aikoina.” Tämä kappale siis siitä virkamiesten valmistelemasta luonnoksesta, joka pohjautui asiantuntijakuulemisiin ja yhdessä valiokunnassa käytyyn valmistavaan keskusteluun, poistettiin äänin 9—8.

Toinen kappale, jossa tätä samaa kokonaisuutta käsiteltiin, poistettiin äänin 8—7. Ilmeisesti kaksi valiokunnan jäsentä oli siinä vaiheessa poistunut, ja se poisto oli seuraava: ”Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää kuitenkin ministeriöiden ehdottaman säännöksen sanamuotoa normihierarkian näkökulmasta ongelmallisena ja epäjohdonmukaisena. Perusoikeuksien turvaamisen varmistamiseksi ei ole riittävää, että säännös velvoittaisi ainoastaan ottamaan turvaamisen huomioon eikä velvoittaisi valtiota palvelujen rahoittajana osaltaan turvaamaan perusoikeuksien toteutumista.” Nämä kappaleet siis poistettiin siitä mietinnöstä.

Toinen asia, johon haluan tässä ottaa kantaa, oli äsken edustaja Väyrysen puheenvuoro. Olen aivan samaa mieltä siitä, että esimerkiksi hyvinvointialueiden organisaatorakenteet eivät ole sellaisia, joihin valtiovarainministeriön tulisi puuttua, eikä minusta niihin tulisi puuttua edes sosiaali- ja terveysministeriönkään. Itse kun olen tarkkaillut eri hyvinvointialueiden organisaatorakenteita, niin esimerkiksi omalla alueellamme on tällä hetkellä ajankohtainen kysymys siitä, miten ensihoito on organisoitu: Kun siihen jouduin ottamaan itse kantaa tai itse asiassa seuraamaan valtuuston puheenjohtajana, miten sitä oli meillä valmisteltu, katsoin, miten se asia oli Pohjois-Savossa, Pohjois-Pohjanmaalla, HUS-alueella ja Pirkanmaalla, eli siellä, missä on yliopistollinen sairaala Turun lisäksi. Se oli kahdella kolmella eri tavalla järjestetty, eikä se asia kuulu sinne ministeriöille sinänsä.

Tässähän nyt tietysti se suuri huoli, joka on moneen kertaan tullut täällä jo sanottua, on se, että me oppositiossa pelkäämme — ihan niin kuin tuossa mietintöpohjassakin oli — että oli sitten hyvät ajat tai huonot ajat, niin tässä finanssipoliittiset näkökulmat korostuvat lii-
kaa, kun tämä voimakkaampi ohjaus siirtyy sinne VM:lle.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Nyt seuraava asia vielä tähän asiaan voi kuulostaa jonkun mielestä hiusten halkomiselta, mutta olen niin paljon itse ollut lainsäädännön soveltamisen kanssa tekemisissä ja joutunut siitä keskustelemaan, että kun tähän nyt ehdotettuun hyvinvointialueesta annetun lain 11 §:ään tulee tämä voimakas sana ”vastaa” — eli ”Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta ja vastaa hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon yleisestä ohjauksesta sekä toiminnan yleisestä ohjauksesta” — niin kyllä käytännössä tämän vastaa-sanain painoarvo on erittäin suuri. Tiedän, että lainsäädännössä käytetään joskus sanoja ”huolehtii” ja ”vastaa”, ja nämä ovat niitä asioita, joista sitten viime kädessä, jos menee pieleen, ruvetaan kysymään, kuka vastaa, ja se, joka vastaa, joutuu sanktioiden kohteeksi sitten.

Tähän ihan loppuun otan vielä yhden asian, joka liittyy ehkä vähän etäisesti tähän asiaan: Itsekin olen täällä edustajajäältäni nuori, vaikka en fyysiseltä iältä, mutta täällä ei taida olla montakaan edustajaa siltä ajalta, jolloin hoitotakuu säädettiin ensimmäisen kerran Suomeen. Mistä se sai oikeastaan alkunsa? Se sai alkunsa kokoomuksen kansanedustajan Eero Akaan-Penttilän tekemästä aloitteesta, kun hän oli kiinnittänyt huomiota siihen, että HUSin alueella oli valtava ero siinä, miten eri kuntien asukkaat pääsivät hoitoon HUSiin, koska silloin oli vallalla ajatus, että kunta viime kädessä palveluiden rahoittajana voi ottaa kantaa siihen, leikataanko tässä kunnassa enemmän ja tuossa kunnassa vähemmän esimerkiksi silmäleikkauksia tai tekonivelleikkauksia. Ja tämä johti sitten eduskunnan silloisen oikeusasiamiehen toimesta velvoittavaan lainsäädäntövalmisteluun, joka johti siihen, että sitten vuoden 2004 alusta meille tuli hoitotakuu. Nyt tämän otin esille sen takia, että tiedän, aivan kuten edustaja Väyrynenkin, että on oikeasti nykyisen ja aiemminkin lainsäädännön aikana vaikea ohjata alueita konkreettisissa kysymyksissä, mutta hoitotakuulain säätäminen oli yksi vakavasti otettava keino siinä, miten yritimme vahvistaa perustasoa siellä hyvinvointialueilla.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Krista, olkaa hyvä.

16.06 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Äskén pääsin alkuun koskien tätä talouden ja hallinnon sekä toiminnan selkeyttämistä, ja nyt kun täällä on hallintovaliokunnan puheenjohtajakin, niin me saamme varmaan selvyyttä tähän kohtaan.

Siis sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on tehty pykälämuutosehdotus, joka onkin hallintovaliokunnassa hyväksytty. Se ensimmäinen pykälämuutos koskee nimenomaan sitä, että ne substanssilainsäädännön mukaiset tehtävät, jotka sekä sisäasiainhallinnolla että sosiaali- ja terveysasioista vastaavalla ministeriöllä on näissä, eivät yleisen ohjauksen osalta siirtyisi, mutta sen jälkeen, kun tulee sellaisia tehtäviä, joita ei olisi substanssilainsäädännöllä määritelty, näissä tämä yleinen ohjaus siirtyisi. Meille on jäänyt epäselväksi sosiaali- ja terveysvaliokunnassa — kuten jo aikaisemmin totesin, ei asiantuntijakuuleminen eivätkä myöskään vastinekuulemiset selvittäneet meille sitä — mitä se yleinen ohjaus olisi, mikä tässä siirtyy. Ja koska HaV ei erikseen mainitse tästä yhtään esimerkkiä ettekä te myöskään kerro, että te ette sellaisia saanut, niin olisi kiva tietää, mikä on hallintovaliokunnan käsitys siitä, mitä tämä valtiovarainministeriön yleinen ohjaus on, joka tässä esityksessä nyt siis siirtyy. Tähän kysymykseen emme ole saaneet vastausta, mitä se olisi. Toivoimme, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa olisi todettu, että tätä kysymystä emme saaneet selville, mitä se ohjaus olisi, koska hyvinvointialueet odottavat, että meillä olisi käsitys, mitä se valtiovarainministeriön yleinen ohjaus olisi.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Sen lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunnassa vallitsi kyllä merkittävä yksimielisyys siitä, että tämä sana ”hallinto” tuli ongelmaksi, joka nostettiin aivan vastinekierrosten viimeisessä vaiheessa esiin. Meillä ei ole tällä hetkellä käsitystä, miksi tähän otettiin sana ”hallinto” mukaan. Me esitimme luonnoksen pohjassa hallintovaliokunnalle, että tätä ei olisi otettu — käytännössä olisi jätetty sana ”hallinto” pois — mutta se äänestettiin äänestyspöytäkirjalla, johon täällä on jo viitattukin tänään, pois siitä ja annettiin hallintovaliokunnan selvittää, mitä tämä hallinto voisi olla. Me emme tilanneet siis enää uutta vastinetta sen jälkeen, kun tämä ”hallinto” siihen ilmaantui, mutta sen jälkeen tämä ”hallinto” on tullut tänne pykälään mukaan. Ja nyt kun tämä ”hallinto” tuli tänne pykälään mukaan eli siirretään myöskin hallinnon yleinen ohjaus, niin meillä syntyy ongelma, että te olette luoneet hallintovaliokunnassa kaksinkertaista ohjausta samaan asiaan. Ja tämä on nyt se ongelma, johon kaivataan selvitystä, miksi se hallinto otettiin mukaan. Eli ongelma tulee esimerkiksi siitä, että vaikka substanssilainsäädännön osalta tämä yleinen ohjaus ei siirtyisikään, niin sitä, mitä se muu ohjaus olisi, mikä nyt siirtyy, ei tiedetä.

Sen lisäksi näyttää siltä, kuten tässä hallituksen esityksessä sivulla 18 sanotaankin, että tämä yleinen ohjaus on ollut jo laajasti käytössä. Eli valtiovarainministeriössä on ollut käytössä tällainen yleinen ohjaus — mutta kukaan ei tiedä, mitä se tosiasiaassa on — ja se myönnetään tässä hallituksen esityksessä sivulla 18. Sen sijaan olisi ollut asiallista, että oltaisiin todettu, että hyvinvointialueiden hallintoahan on monenlaista ja poliittisten toimielimien hallinnon ja kaikenlaisten vaalisäännösten ja muiden lisäksi, mitä tässä hallintovaliokunnan mietinnössä kyllä lukee, on paljon muutakin sellaista hallintoa, jonka osalta on nyt epäselvää, kumpi näistä taloista esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa ohjaa, ohjaako STM vai ohjaako valtiovarainministeriö. Tällaisia toimintoja me kartoitimme seuraavia: Niitä olisivat esimerkiksi sairaaloiden ja toimintayksiköiden hallinto, vastaavan lääkärin toimivalta, yhteistyöalueiden toiminta ja työnjako, yhteistyösopimukset, ensihoitokeskukset, joista jo äskenen puhuja tässä puhuikin hyvin, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon hallintopäätökset. Ja vastaavasti hyvinvointialueiden talouteen taas kuuluisivat valtion rahoituksen lisäksi muun muassa asiakasmaksut ja tutkimus- ja koulutuskorvaukset, ja nämä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla. Että meidän pitäisi käytännössä pystyä määrittelemään tämän hallinnon sisällä, mikä se työnjako on, koska tarkoituksenmukaista ei kai ole, että nämä äsken luetellut tehtävät hallinnon osalta siirtyisivät valtiovarainministeriön yleisen hallinnon ohjauksen piiriin tämän lakiehdotuksen muutoksen myötä. Olin hämmästynyt, että näitä ei otettu hallintovaliokunnan mietintöön esimerkkeinä siitä, mitä se hallinto ei ainakaan ole, koska nyt ei ole mitään käsitystä, mitä se hallinto on, johon tämä yleinen ohjaus tulisi. Sen takia minusta sen sosiaali- ja terveysvaliokunnan hallintoa koskevan kritiikin sivuuttaminen ilman minkäänlaisia perusteita tässä mietinnössä ei ole tämän kokoluokan asiassa kyllä mahdollista, ja pahoittelen, että näin suoraan sen tässä sanon.

No, arvoisa puhemies, sitten toinen kokonaisuus on nimenomaan nämä finanssipoliittiset tavoitteet:

Näissä finanssipoliittisissa tavoitteissahan esitetään, että käytännössä valtakunnallisissa tavoitteissa, jotka laaditaan neljän vuoden välein, otettaisiin jatkossa huomioon myöskin finanssipoliittiset tavoitteet. Kaikenlaista voi ottaa huomioon, mutta se ei tarkoita sitä, ne realisoituisivat, että ne perustuisivat niihin, ja tässä tapauksessa emme ole niin paljon nipottaneet siitä, että tässä nyt otetaan finanssipoliittiset tavoitteet huomioon. Fakta on se, että jos me velvoitamme jatkossa valtakunnallisia tavoitteita tekemään niin, että nämä fi-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

nanSSIPoliittiset tavoitteet pitää ottaa huomioon, niin siinä samassa yhteydessä olisi pitänyt ottaa perustuslakivaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan kritiikki ansiokkaasti tähän mukaan. Ja nyt se ei ole tässä. Sitä minä ihmettelen, että kun se on niin kova juttu, että perustuslakivaliokunta sanoo, että perusoikeudet ovat ensisijaisia, niin ei saatu millään tähän mietintöön eikä tähän pykälään lukemaan sitä, että ne ovat ensisijaisia. Sitä minä en ymmärrä. Niidenhän pitäisi olla ensinnäkin samalla rivillä — siitä meillä oli jo vahva yksimielisyys meidän valiokunnassa — ja vaikka niiden pitäisi olla vielä ensisijaisia, kuten perustuslakivaliokunta huomautti, niin tätä niin sanotusti ei ponnen takana olevaa, vahvaa huomautusta ei otettu hallintovaliokunnan työssä huomioon.

Nyt kävi niin, että valtakunnallisissa tavoitteissa otetaan siis fipo-tavoitteet huomioon mutta ensisijaisuutta ei korosteta perusoikeuksien suhteen — ei minkäänlaisia kappaleita tästä. Pidän tätä todella erikoisena, koska tämä on aivan olennainen osa sitä kritiikkiä, jota tässä nyt on kuultu monen edustajan suusta. Siis perusoikeudet ovat aina ensisijaisia, ja siksi myöskin valtakunnallisten tavoitteiden osalta tämä selvitys, joka oli nykyistä lainsäädäntöä, oli pudonnut tässä hallituksen esityksessä pois. Tämähän tuli perustuslakivaliokunnan asiantuntijoiden — valtiosääntöoikeuden asiantuntijoiden, perusoikeusasiantuntijoiden — pohjalta tähän mukaan. Se tuli tähän mukaan nimenomaan sen takia, että nämä asiantuntijat vaativat, että ei voi olla sellaisia valtakunnallisia tavoitteita, joissa ei otettaisi finanssipoliittisten tavoitteiden lisäksi huomioon myös sitä, miltä se maailman tila siellä näyttää, esimerkiksi miten pelastustoimea pitäisi seuraavina vuosina järjestää, ja pelastustoimen asiantuntijaorganisaationa ministeriö olisi laatinut siitä selvityksen, ja samoin sosiaali- ja terveysministeriö olisi laatinut selvityksen. [Puhemies koputtaa] Nyt nämä saatiin tähän, ja se on tässä meillä aivan selkeästi mukana, [Puhemies koputtaa] mutta ei pitänyt vain ottaa näitä huomioon, vaan tämän myöskin piti perustua niihin. Nyt täältä puuttuvat nämä molemmat ajatukset, ja siitä olen kyllä kovin pahoillani, että näin kävi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

16.14 Juha Hänninen kok: Arvoisa puhemies! STM ja sisäministeriö vastaavat substanssista ja VM rahasta, raamista ja perälaudasta. Puhutaan erittäin vaativasta asiasta tässä dilemmassa: on tietty määrä rahaa, ja sillä saa paljon mutta ei kaikkea. Toiminnasta vastaavalla pitäisi olla resurssit, nyt ei mennä täysin riskiperusteella. Kun ihminen sairastuu, hänen pitää päästä hoitoon. VM johtaa ja ohjaa sosiaali- ja terveystalvveluja antaen rajat, reumat ja perälaudan. Asiaa hoidetaan yhdessä VM:n, SM:n ja STM:n kesken. Nyt vastuu on hyvinvointialueilla sopeuttaa menot tuloihin. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

16.15 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Täällä on esitetty kritiikkiä valiokunnan mietinnön käsittelyprosessista. Sitä kyllä täällä täytyy ihmetellä, koska sehän on normaalia valiokuntatyötä, mitä tehdään täällä valiokunnissa. Eli tehdään lisäyksiä, tehdään poistoja, muokataan sitä mietintöä sen mukaiseksi kuin sen lakiesityksen mukaan ja valiokuntakäsittelyn osalta on tarpeen. Eli tässä asiassa ei minkäänlaista dramatiikkaa ole, ja siinäkin, jos tehdään siellä enemmän tai vähemmän, ei ole mitään erityistä. Meillä on erilaisia pohjia, ja sitten tarvittaessa tehdään niistä parempia, jos se pohja ei ole sellainen, joka olisi hy-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

väksyttävissä, ja näin pitää tehdäkin. Me ollaan tultu tänne tekemään töitä, eikä pidä päästä vain helpolla tuolla valiokunnissakaan.

Toinen asia, mikä nostettiin esille täällä, oli se, että esimerkiksi näistä perusoikeuksista oltaisiin poistettu kappaleita. Niin kuin sanoin, siellä tehtiin muokkauksia, mutta luenpatassä — kun täällä on nyt luettu niitä, mitä on poistettu — nyt vielä kaikille muistin virkistykseksi, mitä tässä itse meidän lausunnossamme sosiaali- ja terveysvaliokunnassa oli näistä finanssipoliittisista asioista: ”Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueiden ohjauksessa otetaan huomioon finanssipoliittiset tavoitteet kustannusvaikuttavuuden edistämiseksi sekä kustannusten nousun hillitsemiseksi sekä palveluiden turvaamiseksi tulevaisuudessa. Asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin esitetty kritiikkiä finanssipoliittisten tavoitteiden korostumisesta. Valiokunta toteaa, että jatkossakin finanssipoliittiset tavoitteet tulee sovittaa perusoikeuksiin siten, että perusoikeudet turvataan.” Ja luen vielä täältä hallintovaliokunnan mietinnöstä: ”Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty huolia valtioneuvoston finanssipoliittisten tavoitteiden merkityksen korostumisesta. Toisaalta osa asiantuntijoista on pitänyt finanssipoliittisten tavoitteiden huomioon ottamista perusteltuna. Kuulemisissa on myös katsottu, että huomiota tulisi finanssipoliittisten tavoitteiden ohella kiinnittää palvelujen sisältöön ja laatuun sekä palvelujen lakisääteisen tason ja perusoikeuksien toteutumiseen.” Miten selkeämmin tätä voisi sanoa? Eli jos me jokaisessa lakiesityksessä vaadimme, että sinne laitetaan aina perusoikeudet ensisijaisesti ennen muita, että jokaiseen pitäisi kirjata ne, niin käytännössähän meidän kaikessa lainsäädännössä pitäisi näin tehdä. Tärkeää on turvata perusoikeudet ja ihmisten palvelut, ja niin tässä on sopusoinnussa sekä hallintovaliokunnan mietinnössä että sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa tähän otettu kantaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

16.18 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Haluan oikeastaan ihan samaan asiaan kiinnittää huomiota kuin edustaja Laiho edellä. Tässä on nyt jostain syystä tietyillä valiokunnan jäsenillä muodostunut työtavaksi se, että luetaan mietintöpohjaa ja sitten kategorisesti ilmoitetaan, mitä sieltä on muutettu. Kun tässä nyt on allekirjoittanutkin nimeltä mainittu näiden perusoikeuksien kohdalla, että äänestyin ne pois sieltä, niin edelleenkin täysin samaan asiaan kiinnittäisin huomiota kuin edustaja Laiho, eli meidän lausuntoon jäi lause: ”Asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin esitetty kritiikkiä finanssipoliittisten tavoitteiden korostumisesta. Valiokunta toteaa, että jatkossakin finanssipoliittiset tavoitteet tulee sovittaa perusoikeuksiin siten, että perusoikeudet turvataan.”

Aivan samoin, kuin edustaja Nurminen äsken, toivoisin tämänkin pöytäkirjaan, että tämä on normaalia valiokuntatyöskentelyä, missä me käydään niitä pohjia läpi, ja toisto ei aina ole siellä tarpeen. Vähän ihmettelen, ja toivoisin, että jos siellä nyt erikseen mainitaan nämä poistetut, niin ihan mukavaa, että siellä käytäisiin läpi myös se, mitä sinne on jäänyt. Tämä on mielestäni ihan yksiselitteinen asia, että kaikki me tiedetään, että perusoikeudet ovat ensisijaisia, eikä niitä ole kukaan polkemassa. [Krista Kiuru: Mutta sitä sanaa ”ensisijaisuus” ei mainita enää!] — Tämä oli ihan valiokunnan yhteinen näkemys, edustaja Kiuru.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

16.19 Lotta Hamari sd: Arvoisa puhemies! Tässä puhutaan nyt siitä, menevätkö finanssipoliittiset tavoitteet perusoikeuksien edelle. Itse näen, että se ongelma myös tässä finanssipoliittisessa ohjauksessa on se, että itse asiassa esimerkiksi ennaltaehkäiseviä tavoitteita ei pystytä toteuttamaan eikä myöskään sitä painopisteen siirtoa perusterveydenhuoltoon, mikä oli yksi sote-uudistuksen tavoitteista.

Jos esimerkiksi ensiavussa tapahtuu joku haittatapahtuma sen perusteella, että päivystys on ruuhkautunut tai potilaita pitää kuljettaa kauemmas päivystysten lakkautusten vuoksi, tai vauva kuolee kohtuun, kun ei synnärille pääse sisään — nämä ovat graaveja esimerkkejä, jotka kyllä nousevat otsikoihin, ja silloin kyllä puhutaan perusoikeuksien toteutumisesta. Mutta entä kun koululääkärin tai neuvolan terveydenhoitajan vastaanotolle ei pääse, tai kuraattorin tapaamiset supistetaan ja niitä jää pitämättä, tai lääkäriin ja suun terveydenhuoltoon pääsy pitenee, miten näissä tapauksissa perusoikeuksien toteutumista sitten arvioidaisiin?

On todella vaikea punnita sisältöjä ja perusoikeuksien toteutumista nimenomaan ennaltaehkäisyn näkökulmasta ja perusterveydenhuollon vahvistamisen näkökulmasta, ja näistähän ne säästöt oikeasti syntyisivät, mutta jos annetaan finanssipoliittisten tavoitteiden olla ohjurina, niin annetaan tietty summa rahaa ja sanotaan, että aluevaltuutetut, päättäkää järkevästi.

No erikoissairaanhoidossa on tietysti näitä palveluita, mitä edellä luetteloin, vaikka ensiavussa. Siellä ihminen on hoidettava, niitä ei voi jättää hoitamatta, mutta täten perusterveydenhuolto tulee aina kärsimään, varsinkin jos hoitotakuutakin pidennetään, eli niin sanottuja normeja puretaan. Niitä normejahan voidaan kyllä purkaa, mutta järkevästi — ei heikentämällä sitä perusterveydenhuoltoa tai hoitopääsyä. Ja siten, edelleen toistan, pidän tätä esitystä huolestuttavana myös tästä näkökulmasta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

16.21 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Oli ihan hyvä, että siteerattiin näitä äskeisiä sitaatteja täällä. Ei tietenkään kukaan kiistä, etteikö tänne olisi jäänyt ihan hyviä kohtia, joissa tasapainotetaan tätä finanssipoliittikkaa ja perusoikeuksia.

Toistan vielä tämän mietinnön sivulla 7 olevan kohdan — minulla on paperiversio tässä — joka täällä äsken siteerattiin. Siis hallintovaliokunnan mietinnössä todetaan: ”Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin esitetty kritiikkiä finanssipoliittisten tavoitteiden korostumisesta.” Sitten se jatkuu, että ”valiokunta toteaa”. Eikö nyt selvyyden vuoksi ole siis niin, nyt kun on valiokunnan puheenjohtaja ja jäseniä paikalla, että kun virke alkaa ”valiokunta toteaa”, niin silloin se on hallintovaliokunnan kannanotto, eli se ei ole siis jatkoa sille äskeiselle virkkeelle? Koska pitäisin erittäin tärkeänä, että hallintovaliokunta toteaa, että ”jatkossakin finanssipoliittiset tavoitteet tulee sovittaa perusoikeuksiin siten, että perusoikeudet turvataan. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on yhtynyt perustuslakivaliokunnan esittämään kantaan.” Siis onko tämä hallintovaliokunnan kanta, vai onko tämä vain hallintovaliokunnan mietinnössä viittaus siihen, että sosiaali- ja terveysvaliokunta oli tätä mieltä?

No, nyt haluan mennä vielä siihen — kun on hetki aikaa ja käytän paikaltani vain sen ajan, mitä tässä nyt sitten on käytettävissä — kun tuossa hetki sitten keskustelimme siitä, mitä se ylipäätään on ja miten toteuttaa ohjausta, jos vaikkapa haluamme, niin kuin olen ymmärtänyt, että laidasta laitaan eduskunta haluaa, että nyt Suomessa vahvistuisivat perus-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut. Silloin kun meidän lainsäädäntö oli sellainen sinne vuoteen 1993 saakka, että meillä valtioneuvosto hyväksyi vuosittain sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen valtakunnallisen suunnitelman, jossa päätettiin hyvin tarkasti, yhden viran tarkkuudella, lisäresursseista, jotka sitten kiintiöitiin lääninhallituksille, ja lääninhallitukset vahvistivat sitten vuorovaikutuksessa alueella olevien sairaaloiden ja kuntien kanssa sen, kuinka monta virkaa kukin niistä saa, ja sitten ne olivat niin sanottuja valtionosuuteen oikeuttavia virkoja, eivätkä kunnat eivätkä sairaalatkaan juuri muita perustaneet, niin silloin meillä saatiin aikaiseksi se, että meillä jopa 70 prosenttia uusista resursseista ohjautui perusterveydenhuoltoon. Sen takia 70- ja 80-luku oli merkittävää perusterveydenhuollon vahvistumisen aikaa, ja 90-luvun alussa meillä Suomessa 80 prosenttia väestöstä pääsi terveyskeskukseen samalla viikolla, ihan fyysiselle vastaanotolle. Mutta kieltämättä tässä nykyisessä ohjausjärjestelmässä, jossa on yleiskatteellinen rahoitus, meillä ei ole enää tätä korvamerkityn rahoituksen keinoa, mutta meillä on keino tietenkin säätää normi ja antaa alueille yleiskatteelliseen rahoitukseen sen verran lisäystä, että se normi tulee täytetyksi. Nyt vuosi sitten tehtiin nimenomaan tällä tavalla hoitotakuun tiivistämiseksi, mutta nyt sitä peruutettiin, niin kuin me tiedämme. Mutta se on toinen keskustelu, jota täällä on jo aika pitkään käyty aiemmin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Halusiko edustaja Väyrynen kommentoida edustaja Lindénin puheenvuoroa? — Yksi minuutti, olkaa hyvä.

16.25 Ville Väyrynen kok (vastauspuheenvuoro): Joo, kiitos, arvoisa puhemies! Lähinnä minulle jäi pikkusen epäselväksi, ettei edustaja Lindén sekoittanut allekirjoittaneen puheenvuoroa. Eli minä siteerasin nimenomaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoa, en suinkaan hallintovaliokunnan mietintöä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Sitten takaisin listalle. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

16.25 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Minusta on ollut hyvä, että täällä keskustellaan perusoikeuksien turvaamisesta ja siitä, näkyykö se tässä hallintovaliokunnan mietinnössä ja miten se näkyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa ja mikä oli sosiaali- ja terveysvaliokunnan henki ja tahto.

No, kun täällä annettiin ymmärtää, että ei täällä mitään tarvetta ollut perusoikeuksia tämän enempää tähän pohjaan ottaa, niin haluan muistuttaa teitä, hyvät edustajat, siitä, mitä lukee perustuslakivaliokunnan lausunnossa kappaleessa 19: Täällähän nimenomaan todetaan, että ”perustellumpaa valiokunnan mielestä olisi, että perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten oikeuksien turvaamiseen liittyvät seikat kävisivät talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden ohella ilmi säännöstekstistä”. Ja näinhän ei nyt siis tehdä, ja tässä hallintovaliokunnan mietinnössä ei anneta minkäänlaista selitystä, miksi näin ei tehdä. Siis mitä hyötyä meillä on siitä, että perustuslakivaliokunnassa laitetaan aika koviakin steitmenttejä, joita täällä pitäisi noudattaa, ja me pyyhimme niillä nyt sitten pöytää? Tämä on mielestäni todella vakava kysymys. Me ei siis käytännössä haluttu turvata perusoikeuksien ensisijaisuutta eikä perusoikeuksien toteutumista tässä maassa, vaikka perustuslakivaliokunta piti sitä tässä muotoilulla ”olisi perustellumpaa”. Mutta näin ei ollut, ei ollut perustellumpaa, ja ihmettelen, miksi näin ei toimittu.

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

Oma kritiikkini tässä asiassa koskee sitä, että jos me haluamme finanssipoliittiset tavoitteet nostaa valtakunnallisten tavoitteiden laatimisessa tärkeiksi, niin sitten me haluamme ja sehän otetaan mukaan sanoilla ”ottaa huomioon”, mutta tässä vakavampi juttu on se, että valiokunta nimenomaan, hyvät edustajat, poisti ne kaksi kohtaa, missä mainittiin sana ”ensisijaisuus”. Siis me poistimme sosiaali- ja terveystoimikunnassa lausuntoluonnospohjasta sellaisen tekstin, jossa lukee: ”Perustuslaissa turvattujen sosiaali- ja terveyspalveluiden varmistaminen sekä sosiaali- ja terveystoimikunnan tavoitteet jäävät valtakunnallisessa ohjauksessa näille alisteisiksi. Julkista taloutta ohjaavien asiakirjojen kannalta sosiaaliset perusoikeudet ovat ensisijaisia siten, että niiden tulee ohjata resurssien allokointia taloudellisesti hyvinä ja huonoina aikoina.” Siis tästä kappaleesta poistettiin nimenomaan tämä, että nämä ovat ensisijaisia, ja minusta se antaa aihetta kritiikille. Miksi me näin teimme, kun perustuslakivaliokuntakin totesi, että on perustellumpaa, että täällä säännöstekstissä tämä kerrotaan. Ei ole niin kuin varapuheenjohtaja sanoi, että kaikessahan pitäisi sitten ottaa perusoikeudet huomioon ja totta kai perustuslakia pitää Suomessa noudattaa. Mutta kun perustuslakivaliokunta itse toteaa, että säännöstekstissä olisi perustellumpaa, että tämä otetaan huomioon.

Toinen poisto, jonka teki siis varapuheenjohtaja Räsänen kannattamana ja joka äänin 8—9 meni läpi, oli siitä, että poistetaan täältä seuraava teksti: ”Valiokunta pitää välttämättömänä, että 12 a §:n 1 momenttia muutetaan siten, että siitä käy ilmi perusoikeuksien turvaamisen ensisijaisuus suhteessa finanssipoliittisiin tavoitteisiin. Sosiaali- ja terveystoimikunta ehdottaa, että säännöstä muutetaan perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmenevällä tavalla.” Juuri äsken perustelin tämän, ja näin valiokunnassa päädyttiin pohjaluonnoksessa esittämään, mutta tätä ei otettu huomioon sen takia, koska ihmiset ajattelivat, että kyllä hallintovaliokunta tämän sitten hoitaa. Ja nyt minun on pakko sanoa, että hallintovaliokuntahan ei hoitanut tätä — ei sanaakaan tästä, ei minkäänlaista sanaa.

Olen pettynyt siihen, että tässä maassa voidaan toimia ohjauksen suhteen näin. Miten tämä on edes mahdollista? Nyt me ollaan siinä tuloksessa, että me luotettiin sosiaali- ja terveystoimikunnassa siihen, että kyllä hallituspuolueet sentään perustuslakivaliokunnan lausuntoa noudattavat. Ja nyt kävi niin, että — niin kuin huomaatte — pitkäksi meni. Kyllä tämä kritiikki, joka täällä salissa on todettu, on ihan aidosti asiallista, ja se olisi pitänyt ottaa huomioon.

Tämän selvityksen osalta sitten kävi metka tilanne, että niin kuin tässä pohjassa esitettiin, valtakunnallisia tavoitteita kun laaditaan, niissä pitäisi olla sekä sisäministeriön että STM:n selvitys taustalla. Nyt siitä oltiin hallituksen esityksessä luopumassa, mutta se palautettiin takaisin. Tämä oli siis se muutos, jonka me saimme tähän omaan lausuntoomme, että tämä selvitys pitäisi palauttaa, ja se myönnettiin myös ministeriöiden vastineessa, mikä näkyy nyt näistä julkisiksi tulleista asiakirjoista. Tämä selvitys palautetaan nyt tähän takaisin, ja siksi on tärkeätä, että eduskunnassa näitä hinkataan, koska kyllä täällä myöskin muutoksia on mahdollista tehdä.

Mutta sitä me emme vielä ymmärrä, että jos tämä selvitys sitten tehdään siitä, mitä kaikkea pitäisi tehdä pelastustoimissa ja mitä sosiaali- ja terveystoimissa tulevina vuosina, niin sekin otetaan huomioon, mutta eivät nämä valtakunnalliset tavoitteet perustu näihin selvityksiin. Siis mihin ne valtakunnalliset tavoitteet sitten voivat perustua, jos eivät näihin selvityksiin? Siis kuka ne keksii, mitä täällä pitäisi tehdä, valtiovarainministeriö vai? Tämä on mielestäni luvatonta, että näihin selvityksiin eivät perustuisi valtakunnalliset tavoitteet jatkossa, ja ne otetaan vain huomioon. Tätä ei pystytty muuttamaan, ja myöskin

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

tästä erittäin hyviä poistotekstejä olisi varmasti syytä porukan katsoa, että miksi tämä oli niin vaikea asia, että niitä ei vain voinut sanoa ääneen. Koska me emme tehneet niin tiukkaa lausuntoa tästä, hallintovaliokunta ei ole ottanut niitä huomioon.

Arvoisa puhemies! Tämän ohjausvallan osalta on mielenkiintoista vielä kiinnittää huomiota muutamaa kohtaan tässä hallintovaliokunnan mietinnössä — ja täytyy sanoa, että olen täällä kahdeksattatoista vuotta, mutta en ole ikinä joutunut tällaiseen tilanteeseen, jossa joudun kiinnittämään huomiota siihen, että olen ollut tekemässä lausuntoa jossain toisessa valiokunnassa ja mietinnössä aika kovasti vedetään mutkia suoraksi. Täällä hallintovaliokunnan mietinnössä otetaan heti hyvinvointialueiden ohjauksen osalta — onko tuo nyt sitten neljännessä kappaleessa — kantaa siihen, että valtiovarainministeriön toimialaan kuuluu siis muun muassa hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden ohjaus ja valtiovarainministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan valtiovarainministeriön tehtäviä ovat muun muassa hyvinvointialueiden hallinto ja talous. Tällä siis perustellaan sitä, että tämä ohjaus jää selkeyttämättä. Sanotaan, että alempitaisoisessa lainsäädännössä on kuitenkin kerrottu, miten tämä voisi mennä.

Sama teksti jatkuu sitten täällä sivulla 5, jossa otetaan kantaa siihen, että hallintovaliokunta katsoo, että ministeriöiden ehdottama muotoilu olisi sen mukainen, millä voitaisiin mennä. Sitten täällä todetaan, että käytännössä annetaan tarkempia tietoja, sillä tämä hyvinvointialuelaki on tällaisista yleislakia, ja käytännössä valtioneuvoston ohjesäännöstä ja asetuksesta käy ilmi, miten tämä menisi. [Puhemies koputtaa] Tämähän ei ole näin, ja myöskin meidän lausuntoluonnospohjassa kiinnitettiin huomiota, että alempitaisoisella säännöstöllä ei voi kertoa, miten tämä toimivalta pitäisi selkeyttää. [Puhemies koputtaa] Silti tässä mietinnössä mainitaan kolme kertaa sellainen, joka ei ole hyvän lainsäädännön mukaista. Ihmettelen, miksi tässä näin tehdään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

16.33 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa puhemies! Täällä edustajat Lindén ja Kiuru ovat tuoneet hyvin esille näitä sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnosta poistettuja kohtia, ja Väyrynenkin otti kantaa näihin poistoesityksiin. Olisin itse ollut vielä halukas kuulemaan perustelut sille, minkä takia esititte tästä virkapohjasta näitä kappaleiden poistoja. Se on ehkä jäänyt vielä vähän varjoon.

Itse ajattelen tästä hyvin pitkälti niin, että me olemme sosiaali- ja terveysvaliokuntana käsitelleet tätä asiaa, me saimme laajasti asiantuntijoilta kritiikkiä tätä esitystä kohtaan nimenomaan näiden finanssipoliittisten tavoitteiden korostumisesta, me kuulumme myös perusoikeusasiantuntijoita ja toimimme tämän kritiikin valiokunnan lausuntoon yhdessä, ja me olimme yhdessä sitä mieltä, että nämä ongelmat ovat olemassa ja me voimme yhdessä löytää niihin ratkaisun. Kun me lähdimme valmistelemaan tätä virkapohjaa, joka perustui asiantuntijalausuntoihin, niin siinä kohti emme tiedä, mitä tapahtui — kun me rupesimme käsittelemään tätä lausuntoa, niin hallitus toi oman esityksensä, joka oli täynnä punakynää, jossa oli näitä poistoja, joihin edustaja Väyrynenkin viittasi. Se on totta, että totta kai sinne joitain kappaleita jäikin, mutta merkittäviä parannusehdotuksia, jotka olisivat auttaneet hallintovaliokuntaa näitten ongelmien tunnistamisessa, jotka kuuluvat meidän substanssiin, poistettiin.

Näitä perusteluita me ollaan nyt perätty täältä, että minkä takia tämä tehtiin. Voi olla myös niin, että tuliko sitten valtiovarainministeriöstä isompi käsky, että sitä heidän toimi-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

valtaansa ei tule rajata ja valtiovarainministeriön roolin tuleekin olla merkittävä suhteessa hyvinvointialueiden ohjaukseen, mutta pidän tätä itse toimintatapaa hyvin poikkeuksellisenä, ja myös sitä, että vielä itse lakipykälään tuotiin vastinevaiheessa säännöksiä koskien hallintoa ja muuta, mistä me emme edes kuulleet, koska me yhdessä sovimme, että meidän ei tarvitse avata kuulemista, jos me teemme sellaisen lausunnon, jossa nämä otetaan huomioon — ja täysin yllättäen tämä lopputulema olikin kymmenen tunnin kokouksen päätteeksi se, että hallituksen punakynällä tehtiin lausunnoista poistot. Tämä ei ole mielestämme hyvää ja sopivaa, ja tästähän tämä keskustelu nyt kumpuaa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

16.36 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Käsitin, että edustaja Nurminen viittasi siihen, että kymmenen tuntia tehtiin korjauksia lausuntoluonnospohjaan, [Ilmari Nurminen: Kyllä!] kymmenen tuntia siis hinkattiin sitä pohjaa ottamalla sieltä asioita pois. Tämä tietenkin on varsin luvaton ottaen huomioon, että tämä on yhteinen asia. Ja miksi tämä on yhteinen asia, niin ei Suomessa voi olla sellaista säädöstasoa, että me emme tiedä, mitkä ovat valtiovarainministeriön, sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön tehtävät vedenpitävästi. Nyt kun laitetaan kuulkaa tassut tähän pöytään ja käsketään määrittelemään, miten tämä menee, niin tosiasiaa me emme pysty sitä määrittelemään, koska sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoluonnoksessa lukee ihan selvästi se pykälämuutos, joka ainoana nyt otettiin sitten sosiaali- ja terveysvaliokunnasta tähän mietintöön huomioon, siis tämä, että substanssilainsäädännön mukainen ohjausvastuu jää sinne sisäministeriöön ja STM:ään, mutta se pohjaluonnoksessa ollut teksti jatkuu näin: ”ei poista päällekkäisyyttä talouden ohjauksen osalta ja tuo uutena säännöksenä VM:n toimivallan ohjata hyvinvointialueiden hallintoa”. Tässä meidän lausuntoluonnospohjassa todetaan, että tämä ministeriöiden välinen ohjausvalta on säännöstekstin perusteella päällekkäistä, ja nyt me emme osaa sanoa, miksi tätä päällekkäisyyttä ei korjattu.

Me emme myöskään tunnusta tässä työssä, että kukaan meistä ei tiedä, mikä se on se valtiovarainministeriön yleinen ohjaus, joka tässä siirtyy. Kukaan ei myöskään tiedä, mitä on se hallinnon yleinen ohjaus, jota ei ehditty kummassakaan valiokunnassa arvioida asiantuntijoiden lausuntojen perusteella, mitä se voisi olla. Mutta ne ongelmat, joista itsekin puhuin, on tunnustettu sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, ja sen takia ajateltiin, että tämä todennäköisesti ei tule tähän mukaan. Mutta nyt se onkin täällä mukana, ilman että hallintovaliokunta käsittääkseni kuuli tästä hallinnon yleisestä ohjauksesta yhtään. Että ei tästä voi ainakaan sanoa, että tämä osuisi lankulle.

Me siinä sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoluonnoksessa esitettiin tähän korjaus ehdotusta, miten tämän pykälän pitäisi mennä, jotta tämä sääntely olisi tarkkarajainen. Tässä on se riski — myöskin puhemiehelle tiedoksi — että nämähän ovat sellaisia asioita, joista perustuslakivaliokunnassa pyydettiin tämä säännös täsmäyttämään. Nyt se ei ole täsmällinen ja tarkkarajainen, ja me emme osaa sanoa, miksi täällä on päällekkäisiä tehtäviä ja nämä päällekkäiset tehtävät tähän jäävät.

Sen lisäksi tässä on syntynyt tilanne, jossa valtiovarainministeriö on jo käyttänyt tällaista yleistä ohjausta, ja perustuslakivaliokunta toteaa omassa tekstissään, että tällainen jo aikaisemmin käytössä ollut toiminta ei kuitenkaan voi asettaa perustuslakivaliokuntaa sellaisen eteen, että se pitäisi vain sen takia hyväksyä, kun se on jo käytössä. Mutta kukaan ei sil-

Punkt i protokollet PR 67/2024 rd

ti tiedä, mitä se on, vaikka hallituksen esityksessäkin todetaan, että tämän tyyppinen yleinen ohjaus on jo käytössä. Me emme tiedä vielä, mitä se on.

Kyllä tämä aika erikoisen tilanteen aiheuttaa, että eduskunta ei tiedä, minkälainen yleinen ohjaus nyt säädetään valtiovarainministeriölle, mutta täällä me istumme ja toteamme, että se kohta säädetään.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten.

Riksdagen godkände innehållet i lagförslag 1—4 i proposition RP 2/2024 rd enligt betänkandet. Första behandlingen av lagförslagen avslutades.